

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Інститут педагогіки і психології
Кафедра педагогіки

Кот Анна Анатоліївна

**ВИХОВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ
МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

Спеціальність: 011 Освітні педагогічні науки (Методика виховної роботи)

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеню магістра

Науковий керівник

_____ О.Б. Кривонос

кандидат педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри педагогіки

«__» _____ 20__ року

Виконавець

_____ А.А. Кот

«__» _____ 20__ року

Суми 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ВИХОВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	8
1.1. Психологічна, педагогічна і медична література про виховання професійних якостей майбутніх медиків	8
1.2. Музейна педагогіка як важливий засіб виховання сучасної молоді.....	20
1.3. Особливості реалізації виховних можливостей музейної педагогіки у формуванні професійних якостей майбутніх медичних працівників.....	28
Висновки розділу 1.....	36
РОЗДІЛ 2. ЗАПРОВАДЖЕННЯ МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ У СТРУКТУРУ ВИХОВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ.....	38
2.1. Організація та проведення педагогічного експерименту із запровадження музейно-педагогічної складової у структуру виховання професійних якостей студентів Сумського фахового медичного коледжу.....	38
2.2. Аналіз результатів експериментальної роботи.....	42
2.3. Методичні рекомендації з використання засобів музейної педагогіки в процесі виховання професійних якостей студентів медичного коледжу	50
Висновки розділу 2.....	54
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку української освітньої системи нагальним є питання щодо використання нових підходів до організації та змістового наповнення освітньої діяльності. Вважаємо, що важливе місце серед інноваційних перетворень в освіті, зокрема, професійній займає один із перспективних напрямів сучасної педагогіки – музейна педагогіка, що здатна вирішувати проблеми формування особистості, такі як: залучення сучасної молоді до дослідницько-пошукової діяльності засобами музейної експозиції з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток дослідницької компетентності студентів та їх творчих здібностей, формування навичок самостійного ухвалення рішень та навичок критичного мислення, вироблення здатності до самостійних суджень і оцінок. Зазначені види діяльності забезпечують формування професійних якостей середніх медичних працівників, які визначаються професіограмою спеціальності, що здобувається в закладах фахової передвищої освіти (ЗФПО).

Музейна педагогіка виникає як закономірний результат інтеграційних процесів, які охопили сфери освіти, науки й культури, а також розвитку освітньої діяльності музеїв у різних напрямках та сферах.

Музей сьогодні все більше стає не тільки культурним, але й освітнім простором. А музейна педагогіка, як засіб виховання сприяє розвитку важливих професійних якостей, забезпечує гармонійне поєднання традиційних методів виховання з абсолютно новими, малодослідженими, спрямовує майбутніх спеціалістів на досягнення більш високого професійного рівня.

Аналіз літератури засвідчує, що в сучасній науці є чимало напрацювань, які присвячені дослідженню музейної педагогіки, як засобу виховання.

Різні аспекти професійної підготовки майбутніх медиків у медичних закладах вищої освіти є в роботах А. Агаркової, О. Андрійчук, П. Бабенко, та інших.

Психологічні особливості формування деонтологічної культури майбутніх медиків засобами музейної педагогіки розглядали І. Камінська, Ю. Колісник-Гуменюк, А. Щербакова.

Моральні якості медика сформовані такими науковцями: М. Воловською, Т. Дем'янчуком, А. Остапенко, Р. Тарасовою, А. Ткаченко.

Про формування ціннісних орієнтацій майбутніх медичних працівників писали О. Уваркіна, Ю. Дерябкін, Т. Скрябіна, Дем'янчук, І. Тимощук та ін.

Дослідники наголошують, що музейна педагогіка – це нова інтеграційна галузь, яка включає в себе науково-методологічну дисципліну та практичну діяльність, що об'єднує зусилля музейного працівника та музейного педагога.

Залишається багато нез'ясованих питань щодо запровадження музейно-педагогічної складової в систему виховання сучасної молоді.

Малодослідженим є і педагогічний аспект виховання професійних якостей майбутніх медичних працівників засобами музейної педагогіки. Цей процес характеризується істотними особливостями, зумовленими специфікою освітнього процесу у медичному коледжі і віковими особливостями студентів.

Актуальність і доцільність дослідження зумовлені наявними суперечностями між:

- необхідністю створення умов для ефективного застосування спектру засобів музейної педагогіки в ЗФПО та відсутністю професійно-орієнтованого медичного краєзнавства, яке є вирішальним фактором професійного виховання майбутніх медичних працівників;
- недостатнім рівнем прагнень до всебічного професійного розвитку у студентів молодших курсів і створенням умов для їх мотивації, зокрема, засобами музейної педагогіки;

- необхідністю використання засобів музейної педагогіки у професійному вихованні молоді і недостатнім науково-методичним забезпеченням цього процесу.

Таким чином, актуальність нашого дослідження зумовлена, з одного боку, необхідністю створення умов для успішного використання засобів музейної педагогіки у вихованні професійних якостей студентів медичного коледжу, з іншого – відсутністю достатнього науково-теоретичного обґрунтування та методичного забезпечення цього процесу.

Проведення педагогічних виховних заходів у музеї і їх цілеспрямований вплив на формування професійних якостей майбутніх медичних працівників – ключові питання цієї проблеми.

Актуальність проблеми виховання професійних якостей майбутніх медичних працівників засобами музейної педагогіки та її недостатня розробка в психолого-педагогічній літературі, зумовили вибір теми магістерського дослідження: **«Виховання професійних якостей студентів медичного коледжу засобами музейної педагогіки»**

Об'єкт дослідження – процес виховання професійної якості студентів медичного коледжу.

Предмет дослідження – засоби музейної педагогіки як важливий чинник виховання професійних якостей студентів медичного коледжу.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити вплив засобів музейної педагогіки на виховання професійних якостей студентів медичного коледжу.

Мета дослідження обумовила такі **завдання**:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз у психологічній, педагогічній та медичній літературі понять «музейна педагогіка», «виховання професійних якостей майбутніх медичних працівників».

2. Конкретизувати поняття і розкрити зміст засобів музейної педагогіки, які використовуються для формування професійних якостей майбутніх медичних працівників.

3. Експериментально перевірити ефективність запровадження музейно-педагогічної складової у структуру виховання професійних якостей студентів Сумського фахового медичного коледжу.

4. Розробити методичні рекомендації з використання засобів музейної педагогіки в процесі виховання професійних якостей студентів медичного коледжу.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань, перевірки висунутої гіпотези використовувалися такі методи дослідження: *теоретичні*: аналіз наукової і методичної літератури; аналіз, зіставлення і класифікація теоретичних і експериментальних даних; *емпіричні*: наукове спостереження впливу засобів музейної педагогіки на формування професійних якостей студентів-медиків; експериментальна перевірка ефективності запровадження музейно-педагогічної складової у структуру виховання професійних якостей студентів; діагностичний (анкетування), за допомогою якого визначено рівень сформованості професійних якостей майбутніх медичних працівників; статистичний (проводився кількісний та якісний аналіз даних).

Елементи наукової новизни дослідження полягає в тому, що:

вперше розроблено методичні рекомендації з використання засобів музейної педагогіки в процесі виховання професійних якостей студентів медичного коледжу.

уточнено й розвинуто можливості формування професійних якостей студентів-медиків за допомогою засобів музейної педагогіки;

набули подальшого розвитку поняття «музейна педагогіка», «виховання професійних якостей студентів медичного коледжу».

Практичне значення дослідження визначається розробкою методичних рекомендацій для ефективного використання засобів музейної педагогіки у процесі формуванні професійних якостей майбутніх медичних працівників.

Апробація результатів. Основні положення магістерського дослідження були оприлюднені на VII Міжнародній науково-практичній

конференції «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін» (м. Суми, 20-21 квітня 2021 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (м. Суми, 16-17 листопада 2021 р.).

Публікації:

1. Кот, А. А. (2021). Теоретичні засади музейної педагогіки. *Наукові пошуки*, 1, 45-49
2. Кривонос, Ольга, Кот, Анна (2021). Засоби музейної педагогіки як важливий чинник виховання студентів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (111), 254-264.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, висновків, додатків, списку використаних джерел.

Обсяг роботи становить 68 сторінок, з них основного тексту – 60.

Робота містить 7 таблиць та 5 рисунків.

Список використаних джерел складається з 63 джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ВИХОВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

1.1. Психологічна, педагогічна і медична література про виховання професійних якостей майбутніх медиків

Реформи останніх десятиліть зачепили всі сторони життя суспільства, в тому числі й систему медичної професійної освіти. У результаті аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми зауважимо, що разом із позитивними результатами перетворень в охороні здоров'я з'явилися і деякі деструктивні явища, а саме: формальне ставлення медичного персоналу до пацієнтів, низький професійний статус і зневажливе ставлення до хворих, відсутність зацікавленості в наданні медичної допомоги, відсутність довірчого контакту між медичним працівником і пацієнтом, байдужість до нужденних у допомозі людям, недбалість, безвідповідальність. У зв'язку з цим означені явища актуалізують необхідність формування духовно-моральних якостей особистості майбутнього фахівця-медика як основи становлення всього комплексу функцій соціально зрілої людини, всієї системи його відносин із навколишнім світом.

Наголосимо, що ступінь сформованості означених якостей – духовно-моральної культури, громадянськості, гуманізму, відповідальності за якість власної праці, за сумлінне виконання професійного обов'язку, їх укоріненість в особистості майбутнього фахівця багато в чому визначається рівнем його професійної вихованості, яка стає результатом спеціально організованого процесу залучення студента до норм і цінностей професійного співтовариства медичних працівників, формування стійкого інтересу до професійної діяльності.

Зазначимо, що питання професійного виховання загалом, та майбутніх медиків зокрема, стало предметом спеціального розгляду значної кількості вітчизняних і зарубіжних дослідників. Їх увагу привертали різноманітні аспекти досліджуваної проблеми.

Так, моральні характеристики майбутніх медиків потрапили в коло наукових інтересів фахівців у галузі медичної етики та деонтології (А. Грандо, Ю. Лісцин, С. Острополец, Е. Чеботарьова). Водночас низка педагогічних досліджень останніх років, таких учених, як О. Андрійчук, Х. Мазепа, Т. Шутько присвячена питанням виховання професійно значущих якостей медика. На їх думку, виховання таких якостей напряду залежить від навчально-виховної взаємодії в закладі освіти як особистісно орієнтованої педагогічної системи.

Виховні аспекти діяльності медичних закладів вищої освіти розглянуто в дослідженнях Л. Артамонової, С. Белан, Г. Бурчинського, Л. Котлярової, І. Ніколайчук, О.Уваркіної та ін., у яких науковці наголошують на необхідності педагогічної підвищеної уваги до проблеми формування особистісних якостей майбутніх фахівців медичної галузі. На наш погляд, потрібно зауважити, що сучасні науково-методичні дослідження, всупереч тенденції до комерціалізації медицини, як правило, висувають положення щодо моральних основ підготовки медиків як провідного напряду формування їх особистості, відомих ще зі спадку М. Пирогова, І. Сєченова, С. Боткіна, І. Павлова та інших видатних учених минулого. Відтак, вимога моральності залишається неодмінною умовою ставлення до медичних працівників у суспільстві, оскільки саме їм довіряється найдорожче – життя та здоров'я людини.

Зупинимосся на окремих аспектах виховання професійних якостей майбутніх медиків, визначених у психолого-педагогічній і медичній науковій літературі.

Так, Г. Лігінчук визначає професійно важливі якості, які здійснюють вагомий вплив на ефективність виконання людиною її праці, та зазначає, що

такими якостями є психічні процеси, психічні стани, а також ставлення до праці та до інших людей (Лигинчук). Підтримуючи зазначені міркування, М. Асламова додає, що вагоме значення в медичній діяльності має до того ж і ставлення людини до себе як до фахівця, а також професійна самоповага. Вчена наголошує, що її чинники мають бути визначені вже під час професійної підготовки, так само як і її морально-етична основа. Дослідниця стверджує, що така позиція зумовлена тим, що медичний працівник, навіть, більшою мірою ніж будь-який інший професіонал, має бути рішучим, здатним ухвалювати оперативні й у той самий час відповідальні рішення (Асламова, 2013, с. 16).

М. Асламова також зазначає, що психологічні засади такого рішення розглядаються у двох ракурсах: інтернальному, який визначається ставленням до себе як до особистості й фахівця, та екстернальному, який розкриває ставлення до пацієнта. М. Бабич у своєму дослідженні звернулася до інтернального ракурсу психологічного портрета майбутнього медика. Дослідниця наголошує на тому, що він повинен мати внутрішню свободу (тобто бути суб'єктом) в усвідомленні предмета своєї відповідальності, власних можливостей його реалізації та ініціювання відповідної активності (Бабич, 2007). Наголосимо, що в той самий час екстернальний аспект повинен стати чинником окреслення меж означеної свободи, прогножуючи результати активності й оцінюючи їх відповідно до домінувального ставлення. Вважаємо за необхідне також зауважити, що ще одна важлива функція такого ставлення пов'язується з вибором засобів, які мають бути спрямовані на досягнення оптимального результату.

Не можна обійти осторонь і таких значущих характеристик у процесі надання медиком допомоги пацієнтам, як здатність до співпереживання, милосердність, уміння знаходити потрібні для моральної підтримки хворого слова, не применшуючи при цьому і значення професійної компетентності медика як фахівця.

Інша дослідниця О. Веселова розглядає мораль як «сукупність цінностей і норм, які орієнтують особистість на ідеал єднання з іншими» (Веселова, 2003). А відтак, вона зацентровує увагу на моральних якостях спеціаліста у структурі особистісної готовності до надання допомоги пацієнтам, на сутності поняття морального вибору з точки зору етики та психології, наголошуючи на тому, що моральна надійність має бути провідною рисою фахівців у сферах, які орієнтуються на допомогу тим, кому вона необхідна (Веселова, 2003, с. 5).

Зазначимо, що надійність у такому контексті розглядається з точки зору, по-перше, саморегуляції суб'єкта, а по-друге, стосовно його особистісних самовиявів у тісній взаємодії з пацієнтами, за умови безперечного пріоритету саморегуляції. Але, без сумніву, створення сприятливого іміджу медика не слід приймати однозначно як другорядну справу. Має йтися про «гармонійність змісту й форми: про особистісну вихованість, засновану на міцних морально-етичних принципах і гуманістичних ідеалах, і про здатність до відповідної поведінки у стосунках із людиною, яка потребує медичної допомоги» (Асламова, 2013, с. 17).

Ще одним важливим аспектом професійного виховання майбутніх медиків є формування в них комунікативної культури як інструмента конструктивної взаємодії.

Останнім часом з'являється все більша кількість досліджень, у яких розкрито сутність і зміст комунікативної культури як особистісного та соціального явища. Дослідники вважають, що комунікативна культура є відмітною рисою професіонала. До того ж, у своїх наукових розвідках учені пропонують конкретні шляхи її формування. Так, українська науковця І. Тимченко окреслила особливості процесу формування комунікативної культури майбутніх фахівців, до яких віднесла:

- акцентування уваги студентів на необхідності гармонійного розвитку в них професійних навичок, особистісних якостей, культури мовлення та культури спілкування для подальшої адаптації на ринку праці;

- упровадження великої кількості комунікативних, рольових, ігрових методів навчання;
- забезпечення творчої, продуктивної навчальної діяльності студентів;
- методично обґрунтоване варіювання різних видів навчальної діяльності;
- реалізація дій, спрямованих на зміцнення міжособистісних відносин у групах студентів;
- використання розвивального потенціалу, орієнтованого на індивідуальність студентів, удосконалення навичок мовленнєвої культури та культури спілкування як професійних цінностей майбутніх спеціалістів (Тимченко, 2001, с. 16).

У контексті останньої особливості дослідниця виокремила такі напрями формування комунікативної культури майбутнього фахівця, як-от:

- особистісно-розвивальний, що орієнтується на забезпечення саморозвитку особистісних і професійних якостей майбутніх фахівців;
- комунікативний, що пов'язаний з інструментарієм професійного спілкування майбутніх фахівців,
- методичний, що відображає проблеми формування комунікативної культури в освітньому процесі (там само).

У межах нашого дослідження ми погоджуємося з думкою про те, що комунікативну культуру необхідно розглядати в єдності її функціональних характеристик як цілісне, динамічне особистісне утворення, що забезпечує адаптацію й самореалізацію особистості в сучасному суспільстві. У зв'язку з цим підтримуємо *потракт*ування досліджуваного феномену І. Тимченко, яка розуміє комунікативну культуру майбутнього фахівця як «систему поглядів і дій, які служать індивідові моделлю орієнтації для задоволення потреб самореалізації та способом досягнення цілей під час спілкування з іншими людьми», і виокремлює в її складі два основних компоненти – мовленнєву культуру й культуру спілкування (Тимченко, 2001, с. 5).

Отже, комунікативна культура за її зовнішніми характеристиками є здатністю позитивно впливати на кожного пацієнта, тобто за допомогою спілкування сприяти досягненню медичним працівником значущих для нього цілей.

Значимим для нашої магістерської роботи, на нашу думку, є погляди Г. Лігінчука, який зазначає, що професійно важливі якості особистості є водночас «і передумовами професійної праці, і її новоутвореннями, оскільки вдосконалюються, перетворюються в її процесі» (Лигинчук). На підставі зазначеного можемо стверджувати, що професійно важливі якості особистості, у тому числі й майбутнього медичного працівника, на наш погляд, вимагають включення до освітнього процесу таких форм діяльності, які б психологічно занурювали студента у професійну атмосферу, моделювали її в найбільш значущих проявах.

На основі аналізу джерел з проблеми дослідження можемо зазначити, що різні аспекти професійної підготовки майбутніх медиків у медичних закладах вищої освіти розкрито в низці наукових праць. Так, А. Агаркова досліджувала формування професійно-етичної культури майбутнього лікаря (Агаркова, 2011); О. Андрійчук займалася питаннями виховання гуманності у студентів медичного коледжу (Андрійчук, 2003); П. Бабенко розглядала формування толерантності як професійної компетентності майбутнього медика (Бабенко, 2009); Л. Лозинська аналізувала особливості виховання толерантності у студентів медичних закладів вищої освіти (Лозинська, 2013); О. Крсек досліджував формування професійної мовленнєвої культури у студентів медичних університетів (Крсек, 2006); Х. Мазепа з'ясувала організаційно-педагогічні умови виховної роботи в медичному коледжі (Мазепа, 2001); Т. Воробйова вивчала формування професійно значущих якостей майбутніх лікарів засобами проєктних технологій (Воробйова, 2012); О. Юдіна визначала психологічні особливості формування емпатійності майбутніх лікарів (Юдина, 2004); І. Камінська розглядала психологічні особливості формування деонтологічної культури майбутніх медиків

засобами іноземної мови (Камінська, 2015); Ю. Колісник-Гуменюк аналізувала формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців у процесі гуманітарної підготовки в медичних коледжах (Колісник-Гуменюк, 2013); А. Щербакова досліджувала формування полікультурної компетентності у студентів-медиків у освітньому процесі медичного закладу вищої освіти (Щербакова, 2015); К. Федорова теоретично обґрунтувала формування професійно-етичних якостей майбутніх лікарів у виховному просторі вищого медичного навчального закладу (Федорова, 2016).

У контексті нашого дослідження зауважимо також, що вимоги до морально-етичних якостей медиків зазначені в письмових пам'ятках різних цивілізацій. Так, в індійському трактаті «Аюверда» (VI ст. до н. е.), у творах лікаря Гіпократ (Давня Греція), працях таджицького лікаря Авіцени значну увагу приділено етиці та психологічній поведінці лікаря. У стародавніх джерелах проголошено, що лікар повинен бути скромним, безкорисним і любити все живе.

Морально-етичні норми поведінки лікаря під час лікування розкрито й у роботах відомого вітчизняного лікаря Юрія Дрогобича.

До того ж, проблеми медичної та деонтології висвітлювали в своїх дослідженнях І. Вітенко, О. Грандо, Г. Кондратенко, Б. Криштоп, В. Кузін, В. Ороховський та ін.

На моральних якостях медика наголошували й сучасні дослідники теорії та практики виховання студентів медичних закладів вищої освіти I-II-го рівнів акредитації. Серед них назвемо М. Воловську, Т. Дем'янчука, А. Остапенко, Р. Тарасову, А. Ткаченко, Л. Ухлову, М. Шегедин та ін. Вони виокремлювали такі якості, як гуманізм, милосердя, скромність, повага до людини.

У результаті аналізу наукових джерел з досліджуваної проблеми зауважимо, що виховання майбутніх медичних працівників у медичних коледжах має багато спільного з вихованням фахівців інших профілів. Зокрема спільними є виховний ідеал, мета, принципи, методи виховання

тощо.

Водночас наголосимо, що виховна робота в медичному коледжі має і свої специфічні особливості. Так, виховуючи студентів на ідеях добра, правди та краси, необхідно зацентровувати на формуванні у студентів – майбутніх медиків таких моральних рис, як милосердя, співчуття, терпимість, делікатність, комунікативність, уміння зберігати лікарську таємницю та разом із тим утверджувати глибоке розуміння загальнолюдських моральних цінностей і громадянського обов'язку.

У контексті розгляду виховання професійних якостей майбутніх медичних працівників важливим є формування професійних цінностей. Так, М. Горбатова запропонувала систему професійних цінностей, до яких віднесла: 1) ключові, базові цінності (життя, здоров'я, особистість, гуманізм, добро, справедливість, рівність, щастя та ін.); 2) соціально-регламентуючі цінності (доброта, милосердя, моральна вихованість, соціальна зрілість, порядність, активність, любов до людей); 3) колегіально-регулювальні цінності (колегіальність, професійна репутація, доброзичливість, довіра, взаємодопомога, здатність визнавати свої помилки); 4) професійні цінності (любов до професії, сприйняття себе як спеціаліста, вимогливість до себе, професійна честь, професійна гідність, потреба у постійному професійному самовдосконаленні) (Горбатова, 2005).

Питанню формування ціннісних орієнтацій майбутніх медичних працівників присвятили і свої дослідження О. Уваркіна, яка здійснила системний аналіз ціннісних орієнтацій студентів-медиків (Уваркіна, 2007); Ю. Дерябкін, який розглядав світоглядно мотиваційну свідомість студентів (Дерябкін, 2007); Т. Скрябіна, яка проаналізувала роль дисциплін соціально-гуманітарного циклу на процес формування ціннісних орієнтацій студентів вищої медичної школи (Скрябіна, 2010); О. Дем'янчук, який вивчав виховний вплив позааудиторної діяльності на процес формування професійних ціннісних орієнтацій майбутніх медичних працівників (Дем'янчук, 1998); М. Демянчук досліджував підготовку бакалаврів медсестринської справи на

засадах компетентнісного підходу (Демянчук, 2015); І. Тимощук розробила педагогічні умови виховання у студентів медичного технікуму гуманістичних цінностей (Тимощук, 2004).

На основі аналізу й узагальнення наукових джерел з проблеми дослідження зазначимо, що професійне виховання є цілеспрямованим процесом управління обставинами соціального та професійного розвитку студентів у виховному просторі медичних коледжів, що сприяють формуванню в майбутніх медичних працівників за професійним спрямуванням, інтересу й відповідального ставлення до обраної професії, розуміння її суспільного й особистісного сенсу, свідомого та творчого ставлення до справи, специфічної професійної поведінки, неухильного дотримання норм і правил професійної медичної етики.

Переконані, що таке професійне виховання є послідовним, діалектичним рухом до мети, результат якого – набуття майбутніми медиками системи професійних цінностей та ідеалів, розширення їх духовних потреб та інтересів, соціально цінних мотивів, збагачення емоційно-вольової сфери, моральних і естетичних почуттів, емпатичних здібностей, освоєння прикладних професійних умінь, навичок, звичок, досвіду саморефлексії.

До того ж, професійне виховання майбутніх медиків є сукупністю виховних, навчальних і професійних впливів, які сприяють забезпеченню самостійності й усвідомленості під час вибору, освоєння та здійснення особистістю професійної діяльності, що дозволяє їй реалізувати власні здібності та схильності в медичній практиці.

Теоретичний аналіз наукових розвідок вітчизняних і зарубіжних дослідників дозволив стверджувати, що сутність та специфіка професійного виховання майбутніх медиків проявляється в:

- усвідомленні особистістю соціальної значимості своєї праці;
- наявності стійких інтересів до професійної діяльності в системі охорони здоров'я;

- відчутті почуття любові до людей, своєї праці, своєї професії, почуття гордості та глибокої поваги до праці медичного працівника;
- здатності до емоційно-вольової саморегуляції поведінки й відносин у професійному середовищі;
- усвідомленому прагненні та включеності особистості до професійної діяльності.

До того ж, переконані, що професійне виховання майбутніх медиків багато в чому визначається станом виховної системи медичних коледжів, забезпеченням умов для прояву й закріплення особистісних якостей молодих людей у виховній діяльності, що організовується, мірою реальної включеності студентів до суспільно корисної діяльності, реальних професійно-трудових відносин, професійного середовища медичних працівників. Однак, на наш погляд, формування виховних систем у медичних коледжах і їх ефективний вплив на соціальний і професійний розвиток студентів значною мірою ускладнюється відчутним відставанням педагогіки професійної освіти в теоретичному осмисленні й науково-методичному забезпеченні такої роботи. Тим часом, у науці створені серйозні передумови для вирішення означеної наукової та практичної проблеми.

У контексті розгляду даного питання вважаємо за необхідне також звернутися до принципів реалізації професійно-виховної функції навчально-виховної системи медичного коледжу, а саме:

- принцип гуманізації (перенесення акценту з вузькопрофесійного підходу до підготовки фахівців на інтелектуально-духовний розвиток особистості, на розвиток особистісних якостей, у тому числі професійно значущих; реалізація культурних і професійних традицій у процесі виховання);
- принцип особистісної орієнтації (врахування індивідуальних, особистісних, професійно значущих особливостей студентів і викладачів);

- принцип навчально-наукової професійної спрямованості діяльності медичного коледжу (орієнтація на взаємозв'язок і органічну інтеграцію викладання з наукою та практичною діяльністю медичних установ);

- принцип єдності природо- і культуровідповідності професійного виховання (орієнтація на взаємозв'язок у процесі виховання природних і соціокультурних процесів, організація взаємодії з метою формування у студентів відповідальності за власний розвиток, за наслідки своїх дій і поведінки);

- принцип цілісності (досягнення гармонійної взаємодії всіх компонентів педагогічної системи медичного коледжу з метою найбільш повного забезпечення професійного становлення майбутніх медиків).

На основі дослідження гуманістичної сутності діяльності медиків вважаємо за доцільне дотримуватися таких педагогічних умов професійного виховання студентів у медичному коледжі:

- формування в коледжі професійного освітньо-виховного середовища, що забезпечує включення студентів до різних видів діяльності, і виховання на цій основі необхідних професійно важливих особистісних якостей;

- забезпечення гармонійної взаємодії традицій та інновацій в організації та змісті виховного процесу;

- формування гуманістичної спрямованості студентів, мобілізація професійної мотивації.

Охарактеризуємо більш детально визначені педагогічні умови. Так, освітньо-виховне середовище є простором життєдіяльності майбутніх медиків. Воно формується у процесі взаємозв'язку всіх компонентів педагогічної системи медичного коледжу за допомогою взаємодії всіх суб'єктів освітньої системи: студентів, викладачів, працівників структурних підрозділів закладу освіти, представників професійного співтовариства і ін. У процесі такої взаємодії студенти включаються до провідних для їх соціального статусу видів діяльності: професійно-навчальної, науково-дослідної, спілкування й інших видів соціально значимої діяльності, що в

цілому забезпечує виховання інтелектуальних, соціальних, моральних, професійно значущих якостей майбутніх медиків.

Зауважимо, що в основі означеної умови лежать провідні ідеї антропоцентричної моделі виховання, яка широко застосовується у світовій педагогічній практиці. Така модель спирається на розуміння сутності людини як відкритої системи, що постійно змінюється, а також на положення про сутність виховання як створення середовища, максимально сприятливого для індивіда.

Взаємодія традицій та інновацій у професійно-виховному процесі диктує необхідність застосування традиційних та інноваційних форм і методів виховання. При цьому інноваційні процеси повинні стати провідними у формуванні виховної системи медичного закладу освіти.

Мобілізація професійної мотивації пов'язана з розв'язанням завдань формування адекватних уявлень про зміст роботи у професійній галузі, закономірності її розвитку; формування переконання у своїй професійній придатності й необхідності оволодіння всіма навчальними курсами, видами підготовки; розвиток прагнення до самоосвіти й самовиховання в контексті пропонованих медичною професією вимог до особистості медика. Дана умова має на увазі ознайомлення з великими особистостями в медичній професії та акцентування питання професійної ідентифікації особистості студента. Виховний потенціал медичного закладу освіти забезпечується й поглиблюється визнанням необхідності подальшого підвищення статусу й необхідності професійного виховання студентів у медичному закладі освіти, створенням сучасного науково-методичного, організаційного, змістового забезпечення виховного процесу.

Таким чином, під професійним вихованням майбутніх медиків розуміємо оцінне ставлення особистості майбутнього медика до виконання професійних обов'язків, яке по-різному усвідомлюється, а також характеризуються різним ступенем поведінкової готовності.

1.2. Музейна педагогіка як важливий засіб виховання сучасної молоді

Модернізація вітчизняної освіти й посилення ролі музею в житті сучасного суспільства зумовили необхідність по новому осмислити й оцінити величезну культурну спадщину, накопичену людством, сформувати потребу у спілкуванні з ним. Сьогодні важко уявити собі освіту або соціокультурну дозвіллеву діяльність без музейного компонента, а значить, і без грамотного студента й компетентного спеціаліста, який добре знає специфіку музейної справи, особливості соціокультурної освітньої діяльності музею. Необхідно зазначити, що це непросте завдання успішно вирішується в межах нового педагогічного спрямування – музейної педагогіки, яка передбачає як навчання й виховання учнівської та студентської молоді на музейному матеріалі, так і їх теоретичне осмислення, а також підготовку фахівців, здатних вирішувати педагогічні завдання в умовах музейного середовища й освітньої установи.

Найбільш універсальним, на нашу думку, є погляд на музей як на вираження особливого ставлення людини до дійсності, що реалізується у збереженні культурної та природної спадщини й використання його в наукових і освітніх цілях. Передумовою зародження музейно-педагогічної думки стало усвідомлення музею як соціального інституту освіти на рубежі XIX і XX століть. Майже одночасно музейна діяльність стає предметом теоретичної рефлексії, що призводить до усвідомлення потреби в особливій науковій дисципліні, що спирається на музеєзнавство, педагогіку та психологію. Такою науковою дисципліною стала музейна педагогіка.

Вважаємо за доцільне наголосити на тому, що в сучасному розумінні музеології музей виступає особливим освітнім середовищем, що формує у вихованця уявлення про світ, розвиває здатність спостерігати, систематизувати, класифікувати, синтезувати й генерувати отриману інформацію у процесі власного життя й діяльності.

Зауважимо, що важливими завданнями музеїв у сфері освіти, згідно зі світовою тенденцією, як вважає З. Бонамі, є такі:

- розвиток здатності отримувати інформацію з першоджерела на основі огляду предметів музейного мистецтва;
- формування понятійного апарату через спостереження за предметами музейних колекцій;
- прищеплення навичок самостійного навчання;
- мотивація процесу навчання, створення «досвіду радості» у процесі навчання (Бонамі, 1997).

Зазначимо, що про необхідність створення системи взаємодії з освітніми установами вперше піднімали питання, починаючи з 30-х років ХХ століття. Поява музеїв нових типів (екологічні музеї, «дитячі» музеї, музеї – культурні центри тощо), розширення функцій музеїв, упровадження програм, які збільшують сфери соціального охоплення (ігрові заняття для дошкільнят, багаторівневі музейно-педагогічні програми тощо) вимагає теоретичного осмислення й аналізу різноманіття можливостей і використання музейної педагогіки з позицій розвитку особистості. З. Бонамі переконана, що музей як орган суспільної свідомості діє у сфері «паралельної освіти», будучи посередником між сучасною людиною та музейними предметами як частини минулого (Бонамі, 1997).

У контексті даного дослідження вважаємо за необхідне звернутися до історичного розвитку музейної педагогіки. Так, поняття «музей» з'явилося у культурному побуті людства більше двох із половиною тисяч років тому. Спочатку стародавні греки розуміли під Мусейоні святилище муз, а згодом із цим словом стало пов'язуватись і уявлення про місце для занять літературою, наукою та науковим спілкуванням. У наш час існує низка визначень музею, що значною мірою пояснюється складністю й багатолікістю самого феномена.

Згідно з М. Каулом і Е. Мавлеєвим (Каулен, Мавлеєв, 2001), «музей» розглядається як «історично обумовлений багатofункціональний інститут

соціальної пам'яті, за допомогою якого реалізується суспільна потреба у відборі, збереженні й репрезентації специфічної групи природних і культурних об'єктів, усвідомлюваних суспільством як цінність, що підлягає вилученню із середовища життя й передачі з покоління в покоління музейних предметів».

Про необхідність використання музейної педагогіки писали К. Ушинський, П. Каптерєв, С. Шацький та ін. На їхню думку, саме в тимчасовому предметно-просторовому середовищі музею здійснюється трансляція духовного, культурного досвіду, накопиченого людством за багато століть свого існування. А відтак, мета музейної педагогіки полягає у створенні умов для розвитку особистості шляхом включення її до різноманітної діяльності музею.

Отже, можемо з упевненістю стверджувати, що розуміння сутності музейної педагогіки змінювалося протягом історичного розвитку суспільства. Відповідно, сьогодні означене поняття має різнопланове тлумачення. Зауважимо, що більшість дослідників вважають музейну педагогіку прикладною науковою дисципліною, яка перебуває на перетині трьох наук, а саме музеєзнавства, педагогіки та психології.

Слід зазначити, що на початку існування музейна педагогіка у своїй теорії, методах і практичних програмах орієнтувалася на конкретні вікові категорії підростаючого покоління – дошкільників, учнів, студентів. З часом вона розширила межі застосування й у наш час є суміжною дисципліною.

Зупинимось детальніше на основних трактуваннях досліджуваного феномена. Так, приміром, Б. Столяров зазначає, що «музейна педагогіка – це особливий розділ педагогічної науки, предметом вивчення якого є освітня діяльність в умовах музею» (Столяров, 2004). У свою чергу, М. Білалов, М. Соколова розглядають музейну педагогіку як фактор формування соціального досвіду учнів (Билалов, 2003; Соколова, 2002). Водночас А. Огоновська розуміє досліджуване поняття як засіб актуалізації (самоактуалізації) особистості (Огоновская, 2007). Г. Вішина вважає музейну

педагогіку напрямом розвитку системи додаткової освіти, розкриваючи при цьому нові функції музейного педагога у функціональній сукупності ЗЗСО – музей – ЗВО (Вишина, 2006). О. Січкарук музейну педагогіку потрактовує як нову галузь педагогічної науки, яка носить міждисциплінарний характер, знаходячись на перетині музеєзнавства, соціальної педагогіки та педагогіки дозвілля (Січкарук, 1996).

Погоджуємося, що означений новий педагогічний напрям уможливорює ефективну реалізацію потенціалу музейної педагогіки, а також у розпорядженні музейної педагогіки наявні спеціальні методи й засоби залучення студентів до пізнання культурного надбання, використовуючи безцінні експонати, які зберігаються в музеях.

У нашому дослідженні ми будемо послуговуватися визначенням поняття «музейна педагогіка», запропонованим В. Снагощенко, яка на основі обґрунтування терміну в музейній енциклопедії потрактовує означену дефініцію як наукову дисципліну, що інтегрує знання з музеєзнавства, педагогіки, психології, яка вивчає історію освітньої діяльності музею, вплив музейних форм комунікації на аудиторію, використовує музейно-освітнє середовище з метою розробки й упровадження нових методик, музейно-педагогічних програм у практичну діяльність (Снагощенко, 2010, с. 9).

Здійснивши аналіз трактування поняття «музейна педагогіка» вітчизняних і зарубіжних науковців можемо стверджувати, що «музейна педагогіка» характеризується як: самостійна наукова дисципліна (І. Власюк, О. Зосимович, С. Зоніна, І. Косова, О. Прасолова, А. Разгон, М. Хададова, М. Юхневич та ін.); міждисциплінарна галузь наукового знання (Л. Трояновська); галузь науково-практичної діяльності сучасного музею (Б. Столяров); розділ педагогічної науки (Н. Яковлева); галузь знання, яке формується (І. Довжук, Л. Шляхтіна, І. Шпаченко); частина педагогіки, що вивчає історію, особливості культурно-освітньої діяльності музеїв (В. Наумчик).

Вважається, що музейна педагогіка є одним з ефективних сучасних засобів формування соціально активної особистості, стимулювання її творчої активності й інтелектуального розвитку. Так, у Законі України «Про музеї та музейну справу» (1995 р.) проголошується, що «музеї як культурно-освітні та науково-дослідні заклади призначені не тільки для вивчення, збереження й використання пам'яток матеріальної та духовної культури, але й для залучення громадян до надбань національної та світової історико-культурної спадщини» (Вайнберг, Хавіна, 2014).

Переконані, що сучасні музеї до того ж здатні задовольняти потреби освіти, у тому числі й вищої. Заклади освіти взаємодіють з учнівською та студентською молоддю насамперед у спільних освітніх проєктах і семінарах. Наголосимо, що нині окремі музеї адаптують власні пропозиції до інтересів і потреб студентів, проводять консультації та тренінги для вчителів, викладачів, класних керівників, кураторів, щоб якомога більше використовувати потенціал конкретної музейної колекції. Сучасні заклади вищої освіти (у тому числі й медичні коледжі) активно користуються музеєм в освітньому процесі.

Р. Пейтер наголошує, що музей передбачає безпосередню зустріч з оригіналом, реальним об'єктом, що є безперечною перевагою. Інноваційні академічні програми все частіше використовують музейні виставки та колекції для здійснення дидактичних проєктів і наукових досліджень (Pater, 2017).

Вітчизняна дослідниця І. Удовиченко пропонує таке визначення поняття музейної педагогіки – це «педагогічна дисципліна, яка вивчає шляхи становлення гуманістичного світогляду, що базується на духовних цінностях, а також специфіку інтелектуального, етичного й естетичного розвитку особистості у процесі музейної комунікації (Удовиченко, 2017).

Наголосимо, що сьогодні в Україні спостерігається формування системи діяльності музеїв при закладах освіти, оновлюється зміст їхньої

діяльності, продовжується пошук використання музейно-педагогічних засобів у виховному процесі.

До того ж, важливим є те, що відбулося доповнення нормативно-правової бази щодо діяльності таких музеїв. Так, вона регламентується «Положенням про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 22.10.2014 № 1195 (Положення про музеї..., 2014), у якому наголошено на тому, що «динамічний та інтерактивний освітній простір таких осередків має сприяти залученню молоді до краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної та природоохоронної роботи, вивченню історико-культурних та природних надбань рідного краю, поглибленню загальноосвітньої та допрофесійної підготовки молоді засобами позакласної, позашкільної роботи, залученню молоді до формування, збереження й раціонального використання Музейного фонду України» (Положення про музеї..., 2014).

Зауважимо, що музейна педагогіка, на наш погляд, має значний потенціал для виховання сучасної молоді. Так, вона сприяє освоєнню учасниками освітнього процесу сучасних технічних засобів навчання й виховання, створенню нового змісту навчальної та виховної роботи, підвищенню ефективності освітнього процесу. До того ж, музей має змогу здійснювати емоційний вплив, викликати почуття причетності (Гайда, 2009).

У контексті розгляду питання музейної педагогіки як важливого засобу виховання сучасної молоді вважаємо за доцільне звернутися до її історичного розвитку в Україні. Відтак, у нашій країні музейна педагогіка розпочала активне поширення з перших десятиліть ХХ століття. Саме в цей час було сформовано традицію екскурсійної та лекційної роботи з дитячою аудиторією.

Доречно, на наш погляд, також звернути уваги на постать музейника та мистецтвознавця Федора Шміта, який у 1920-х рр., розвиваючи досвід своїх

колег зі створення дитячих музеїв М. Бартрама, А. Зеленка, Я. Мексина, С. Шацького та Л. Шлегера, запропонував власний підхід до діяльності музею для дітей. Так, Ф. Шміт вважав музей майстернею для дітей, освітнім простором для вивчення психології дитячої творчості. У 1920 р. на базі Першої художньої виставки він організував на основі дитячих робіт Музей дитячої творчості (Кардаш, 2015; Медведева, 2003).

Однак, у 1930-х рр. рух до творчого розвитку особистості йшов у розріз з ідеологією влади, його було призупинено й замінено догматами педагогіки, яка спрямовувала свої можливості на формування слухняного виконавця. І тільки в 1960-х рр. у світі почала зростати соціальна роль музеїв у суспільстві. А відтак, музейна педагогіка отримала новий поштовх до розвитку.

В Україні, яка перебувала під впливом радянської комуністичної диктатури, термін «музейна педагогіка» почав уходити до наукового обігу з 1980-х рр. Музеї почали застосовувати нові форми роботи з учнівською молоддю, як-от: лекції, екскурсії, гуртки, тематичні вечори. Зокрема, у Державному історико-культурному заповіднику на Хортиці, так само як і в інших музейних закладах України, було розроблено й реалізовано комплексну програму «Заповідник-школі», яка була розрахована на учнів 1-10 класів. В означеній програмі представлено перелік екскурсій і лекцій відповідно до навчальних предметів (Лисенко).

На початку 1990-х рр., коли Україна отримала незалежність, спостерігаються зміни й у музейній сфері. У музейних закладах активно поширювалася культурно-освітня діяльність, що сприяло передачі культурних смислів, об'єктивному висвітленню історичних подій і явищ.

Наголосимо, що нині музеї та заклади освіти, зокрема й вищої, налагодили тісну співпрацю у напрямі формування в молодого покоління здібностей працювати з першоджерелом, спостерігати за процесами матеріального світу, розвивати художньо-естетичні навички, підвищувати рівень вихованості.

Зауважимо, що системне налагодження діалогу музею при закладі освіти зі студентською молоддю, формування культури відвідування музейних закладів, на наш погляд, позитивно впливає на виховання професійних якостей майбутніх фахівців.

У контексті розгляду досліджуваної проблеми вважаємо за необхідне зазначити, що питання музейної педагогіки висвітлюють науковці у своїх дисертаційних роботах.

Важливим, вважаємо є те, що музей, як специфічний заклад, через предмети-оригінали дає можливість глядачеві потрапити в історичні епохи, в іншу атмосферу, сприяє не лише сприйманню інформації, але й осмисленню її, аналізу, проведенню паралелей, формуванню власних висновків.

До того ж, і це є, на нашу думку, важливим у вихованні професійних якостей майбутніх фахівців, у тому числі й медиків, музейне середовище уможливорює розвиток критичного мислення.

Переконані, що ефективність освітньо-виховного потенціалу музеїв проявляється у краєзнавчій роботі. Так, участь студентів у пошукових експедиціях рідним краєм, збір матеріальних і духовних пам'яток з історії та культури своєї малої батьківщини, своєї професії, запис свідчень очевидців історичних подій розвивають пізнавальні можливості студентської молоді. Наголосимо також, що поповнення фонду музеїв самими студентами, або створення ними експозицій, підготовка та проведення екскурсій сприяють професійному вихованню майбутніх фахівців.

Таким чином, музеї при закладах освіти, зокрема й вищої, розглядаються як творчі лабораторії, які мають змогу виробляти у підростаючого покоління здатності до самостійних суджень, з'ясування причинно-наслідкових зв'язків, виховання історичної свідомості й морально-етичних ціннісних орієнтацій, застосування різних видів практичної пошуково-дослідницької та творчої діяльності, які є важливими для формування професійних якостей майбутніх фахівців.

Систематична взаємодія закладів освіти та музеїв уможлиблює модернізацію освітнього процесу. Зауважимо, що провідні концептуальні положення музейної педагогіки направлені на занурення молоді в освітній процес, а також у процес виховання, сприяють урізноманітненню форм і методів навчання й виховання, впровадженню інноваційних технологій, формуванню національно-свідомих громадян країни.

У нашому дослідженні основна увага спрямована на з'ясування особливостей реалізації виховних можливостей музейної педагогіки у формуванні професійних якостей майбутніх медичних працівників на прикладі музею «Мужності та милосердя» в Сумському медичному коледжі.

1.3. Особливості реалізації виховних можливостей музейної педагогіки у формуванні професійних якостей майбутніх медичних працівників

Для з'ясування особливостей реалізації виховних можливостей музейної педагогіки у формуванні професійних якостей майбутніх медичних працівників вважаємо, насамперед, окреслити напрями роботи музею «Мужності та милосердя» в Сумському фаховому медичному коледжі. Зазначений музей успішно працює з 4 жовтня 1989 року. Сама назва музею вказує на найважливіші якості медичного працівника – мужність і милосердя, які якраз і слід виховувати у студентів. Профіль музею визначено як історико-галузевий.

Відомо, що загальний музейний фонд складає близько 1000 експонатів. Серед експонатів основного фонду є унікальні пам'ятки – зібрання (36 шт.) підручників XIX – XX століть (найстаріший датовано 1872 р.), аптекарський посуд XIX століття; медичні прилади кінця XIX початку XX століть; набір хірургічних інструментів часів Великої Вітчизняної Війни; книга наказів 1945 року; нагороди та фотографії тощо.

28 вересня 2010 року музей отримав свідоцтво про реєстрацію музею при навчальному закладі, що перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України (Свідоцтво № 19-236).

У музеї систематично проводиться цілеспрямована, активна, пошуково-дослідницька, творча, екскурсійна та експозиційна робота.

Музей «Мужності та милосердя» Сумського фахового медичного коледжу уможлиблює залучення студентської молоді до пізнання національних цінностей, духовного досвіду поколінь, формування шанобливого ставлення й поваги до історії закладу освіти. Водночас він дає можливість урізноманітнити як навчальний, так і виховний процес, підвищує у студентів інтерес до навчання, активізує творчість, сприяє кращому розумінню обраного фаху та формуванню зацікавленості до майбутньої професії.

Музейна педагогіка міцно увійшла в навчально-виховну діяльність Сумського фахового медичного коледжу. Співпраця коледжу з музеєм здійснюється в різних формах: традиційні екскурсії до музею, проведення лекцій, участь екскурсоводів музею в заходах коледжу, спільна робота над творчими проектами та ін.

Вважаємо, що значення таких заходів важко переоцінити, оскільки вони сприяють розвитку таких загальних компетентностей, як:

- розуміти сутність і соціальну значущість своєї майбутньої професії;
- дбайливо ставитися до історичної спадщини й культурних традицій народу, поважати соціальні, культурні й релігійні відмінності;
- бути готовим брати на себе моральні зобов'язання по відношенню до природи, суспільства, людини.

Знайомство студентів із музеєм починається з першого курсу. З цією метою здійснюється організація екскурсій задля вивчення історії закладу, до якого вони вступили, історії професії, яку вони обрали. Такі екскурсії організовуються на початку навчального року.

Музейні екскурсії, як один зі способів організації безпосередньої освітньої та виховної діяльності, часто практикуються в нашому коледжі. Ми добре розуміємо, що екскурсійна діяльність найкращим чином дозволяє розвивати інтерес і ціннісне ставлення до історії, культурних традицій малої Батьківщини, стимулює творчу активність.

Зауважимо, що, на жаль, ставлення сучасної студентської молоді до музеїв здебільшого байдуже. А відтак, викликати їх інтерес є дуже складним завданням. Але, у результаті наших спостережень, ми дійшли висновку, що зупинитись і затриматись у музеї першокурсників змушує інформація про випускників закладу, їх досягнення та здобутки на професійній ниві. Так інформація, на нашу думку, є вагомим аргументом на користь навчання в коледжі.

До того ж, з упевненістю можемо говорити про надзвичайну амбітність сучасної студентської молоді, а отже, випускники дуже часто не хочуть зупинятися на тій професії, яку отримали, – медичної сестри чи фельдшера, а мріють стати лікарями, займатися наукою. А інформація про професійні висоти випускників, серед яких академіки, професори, головні лікарі, люди, які зробили вагомий внесок у розвиток української медицини, освіти стає предметом зацікавлення студентів.

Незаперечним є той факт, що відвідування музею історії коледжу змушує замислитися студентів про сенс життя, про майбутнє. Здобувачі освіти коледжу, зважаючи на досягнення попередників, як правило, прагнуть одержати ґрунтовні знання, які надають можливість продовжити навчання після закінчення коледжу та стати лікарями.

Вагомий вплив на формування професійних якостей майбутніх медичних працівників мають також безпосередні зустрічі з випускниками. Так, студенти-першокурсники відвідували випускницю Сумського медичного училища 1960 року Кірсанову (Караваєву) Ніну Олександрівну, яка поділилася спогадами про навчання, власними життєвими та професійними здобутками й передала до музею коледжу в якості подарунку

Велику медичну енциклопедію у 30 томах та різноманітну медичну літературу.

Інша пам'ятна зустріч відбулася з випускником фельдшерського відділення Сумської фельдшерсько-акушерської школи 1954-го року, який сьогодні є академіком Міжнародної академії медичних наук, професором, нейрохірургом світового рівня, видатним ученим, лауреатом багатьох міжнародних премій і відзнак Скоромцем Олександром Онисимовичем.

У той самий час у студентів старших класів викликають інтерес артефакти, якими музей поповнюється щороку. Такими артефактами є різноманітні медичні прилади, апарати, засоби надання медичної допомоги. Вони мають можливість переглянути літературу, яку вивчали перші слухачки фельдшерсько-акушерської, медсестринської шкіл.

Однією з можливостей реалізації виховних можливостей музейної педагогіки у формуванні професійних якостей майбутніх медичних працівників виступає, на наш погляд, технологія професійно-орієнтованого медичного краєзнавства, що є інтегративним процесом організації пізнавальної діяльності студентів з поглибленого вивчення питань історії та сучасного стану медицини й охорони здоров'я свого краю, розвитку лікувально-профілактичних установ і вкладу відомих медичних працівників, що забезпечує професійне становлення та творчий розвиток особистості майбутніх фахівців. Будучи складовою частиною професійної підготовки вона виконує низку функцій: освітньо-виховну, науково-дослідну, пам'ятко-охоронну, організуючу.

На основі аналізу наукових джерел з досліджуваної проблеми ми дійшли висновку, що означена технологія, заснована на теорії цілісного педагогічного процесу, представлена чотирма основними положеннями:

1. Активне використання професійно значимого краєзнавчого матеріалу на лекційних і семінарських заняттях із різних дисциплін, як гуманітарних і соціально-економічних, так і загально-професійних та спеціальних.

2. Організація професійно-орієнтованої краєзнавчої діяльності під час виробничої практик в медичних закладах.

3. Залучення студентів до науково-дослідної та пошукової діяльності з урахуванням особистісно-орієнтованого підходу.

4. Організація позанавчальної та позакласної виховної роботи краєзнавчої спрямованості із застосуванням індивідуальних, групових і масових форм роботи з метою формування професійно значущих якостей майбутніх медичних працівників.

Мета професійно-орієнтованого краєзнавства визначається, з одного боку, загальною метою медичної освіти, з іншого – специфікою краєзнавства, пов'язаною з організацією взаємодії студентів із професійним і соціальним оточенням.

Мета професійно-орієнтованого медичного краєзнавства у сприянні формуванню професійної культури особистості, у збагаченні студентів досвідом історії та сучасного стану медицини.

Переконані, що медичний краєзнавчий матеріал, що найбільшою мірою сприяє збагаченню студентів, вихованню професійно значущих якостей, почуття патріотизму й гордості за свою Батьківщину, зміцненню зв'язку навчання й виховання з життям, із професією.

Керуючись навчальними програмами, нами для викладачів коледжу було визначено професійно значущі ідеї й поняття, відібрано конкретні події та факти, дидактичні засоби, розроблено методичні рекомендації з їх використання, надано інтегративного характеру. Напрацьований краєзнавчий матеріал використовуються під час вивчення терапії, педіатрії, інфекційних хвороб, організації охорони здоров'я, історії медицини, історії.

Використання отриманих професійно-орієнтованих краєзнавчих знань стало актуальним під час практики для майбутніх медичних працівників.

Під керівництвом методичних керівників практики було організовано збір матеріалу для музею коледжу про випускників закладу освіти, які працюють в установах практичної охорони здоров'я.

Також працівниками музею налагоджено науково-дослідницьку й пошукову діяльність студентів з урахуванням розробленої проблематики. Робота над підготовкою доповідей, рефератів, курсових робіт, навчальних проєктів тощо дозволяє опановувати науковими методами пізнання й перетворення світу, а виконання індивідуальних пошуково-пізнавальних завдань (збір експонатів для музею, запис спогадів учасників та очевидців подій, оформлення фотомонтажу тощо) сприяє розвитку творчих і дослідницьких здібностей.

Цікавою формою роботи, на нашу думку, стала пошукова робота зі збору матеріалів про медиків-земляків.

До того ж, в арсеналі музею наявні такі форми роботи, як: лекція, екскурсія, консультація, конференція, засідання, історичний (літературний) вечір, вистава, зустрічі з цікавими людьми, свято, конкурс, вікторина та ін. Традиційними в коледжі стали такі форми роботи зі студентами краєзнавчої тематики, як екскурсії, вечори-зустрічі, святкування ювілейних і визначних дат Сумського медичного коледжу, класні години, огляди літератури, вікторини конференції, диспути та ін.

Звичайно, що професійно-орієнтоване медичне краєзнавство є вирішальним фактором професійного виховання майбутніх медичних працівників. Але, без сумніву, воно ефективно впливає на процес цілеспрямованого виховання професійно-значущих якостей майбутніх медиків.

Отже, можемо з упевненістю стверджувати, що в контексті нашого дослідження історична дослідницька й пошукова діяльність направлена на підготовку студентів до активної громадянської позиції шляхом залучення їх до вивчення історії медичного коледжу; залучення до роботи в музеї коледжу.

Відтак, нами запропоновано програму організації студентської соціальної діяльності за історико-патріотичним напрямом громадянського

виховання за такими аспектами: діяльність студентів і керівництво наставника.

Програма діяльності студентів включає такі позиції:

1. Відвідування студентами музеїв, музейних кімнат медичних закладів; дослідження історичного довкілля з метою виявлення об'єкта історичного дослідження. Вибір теми історичного дослідження. З'ясування джерельної бази для вивчення обраної теми. Збір інформації (історичні документи, сімейні фотографії, архіви, спогади, статті, ЗМІ).

2. Опрацювання та систематизація матеріалу.

3. Опис та оформлення результатів пізнавального та дослідницького етапів проекту. Створення папки документів.

4. Презентація результатів проекту на виховних годинах, публікація статей у пресі.

5. Поповнення фонду музею зібраним матеріалом.

6. Підведення підсумків, результатів проектної діяльності.

Наставники з метою керівництва проектною діяльністю за історико-патріотичним напрямом громадянського виховання виконують такі дії:

1. Розповідають про історію та історичні пам'ятки місцевої громади; розвиток медицини на Сумщині. Дають завдання студентам: відвідати музейні кімнати медичних закладів, ознайомитися з історичними відомостями щодо розвитку медичної галузі, видатними медичними постатями свого регіону.

2. Проводять навчально-практичні заняття про особливості історичних джерел і роботу з ними.

3. Консультують. Проводять навчальне заняття з презентації матеріалів

4. Допмагають у контактуванні з органами місцевого самоврядування, ЗМІ, представниками лікувальних закладів із підготовки до презентації.

5. Презентують результати проектної діяльності.

Отже, у ході реалізації історико-патріотичного напрямку громадянського виховання ми зацентровували увагу на потребі використання

громадянсько-освітнього потенціалу дослідження місцевої історії. Соціальні ініціативи, спрямовані на відновлення історичних пам'яток, як свідчать результати дослідження, передбачали розвиток волонтерської діяльності, яка забезпечила обговорення важливих питань та надання пропозицій студентською молоддю щодо збереження національної спадщини й розвитку її в майбутньому.

Одним із найважливіших аспектів даної виховної діяльності є створення необхідного комфортного освітнього середовища, що уможливило співпрацю студентської молоді з представниками громади: працівниками музеїв, лікувальних закладів, представниками громадських і релігійних організацій.

Зауважимо, що матеріалами музею користуються, як викладачі, так і студенти під час навчальної, науково-методичної та пошуково-дослідницької діяльності. Музей постійно поповнюється новими матеріалами. Важливим розділом роботи музею є ведення архіву.

До того ж, у музеї створена студентська лекторська група, яка проводить різноманітні навчально-виховні екскурсії для студентів і гостей коледжу. Велике значення мають усні журнали, вечори-зустрічі та конференції, на які запрошуються ветерани бойових дій, випускники й ветерани коледжу.

Отже, музей коледжу об'єднав минуле з його сьогоденням. Тут студенти не тільки здобувають знання, але й учаться спостерігати, аналізувати і, що ще важливіше, захоплюватися. Експозиції музею апелюють не стільки до інтелекту студентів, скільки до їх почуттів.

Таким чином, завдяки реалізації виховних можливостей музею узагальнено професійні якості, які формуються в майбутніх медичних працівників, а саме: здатність зосереджуватися, швидкість реакції на ситуацію, здатність працювати в напружених умовах, здатність до самоконтролю, морально-духовні якості (доброзичливість, чуйність, відповідальність, сумлінність, акуратність).

Висновки до першого розділу

У розділі проаналізовано психологічну, педагогічну та медичну літературу з питання виховання професійних якостей майбутніх медиків; окреслено провідні положення музейної педагогіки як важливого засобу виховання сучасної молоді; з'ясовано особливості реалізації виховних можливостей музейної педагогіки у формуванні професійних якостей майбутніх медичних працівників.

З'ясовано, що питання професійного виховання загалом, та майбутніх медиків зокрема, стало предметом спеціального розгляду значної кількості вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Визначено провідні аспекти досліджуваної проблеми:

- моральні характеристики майбутніх медиків;
- виховання професійно значущих якостей медика;
- виховні аспекти діяльності медичних закладів вищої освіти
- моральні основи підготовки медиків як провідного напрямку формування їх особистості;
- професійно важливі якості, які здійснюють вагомий вплив на ефективність виконання людиною її праці;
- формування в майбутніх медичних працівників комунікативної культури як інструмента конструктивної взаємодії;
- формування професійно-етичної культури майбутнього медика;
- виховання гуманності у студентів медичного коледжу;
- формування толерантності як професійної компетентності майбутнього медика;
- організаційно-педагогічні умови виховної роботи в медичному коледжі;
- формування емпатійності майбутніх медиків;
- формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців у процесі гуманітарної підготовки в медичних коледжах;

- формування полікультурної компетентності у студентів-медиків у освітньому процесі медичного закладу фахової передвищої освіти;

- формування професійно-етичних якостей майбутніх медиків у виховному просторі закладу вищої медичної освіти.

З'ясовано сутність і специфіка професійного виховання майбутніх медиків, виокремлено принципи реалізації професійно-виховної функції навчально-виховної системи медичного коледжу, охарактеризовано педагогічні умови професійного виховання студентів у медичному коледжі.

Визначено роль музею у процесі виховання сучасної молоді. Розкрито сутність музейної педагогіки. Окреслено завдання музеїв у сфері освіти. Охарактеризовано історичний розвиток музейної педагогіки.

Окреслено напрями роботи музею «Мужності та милосердя» в Сумському медичному коледжі.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ У СТРУКТУРУ ВИХОВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

2.1. Організація та проведення педагогічного експерименту із запровадження музейно-педагогічної складової у структуру виховання професійних якостей студентів Сумського фахового медичного коледжу

Дослідницько-експериментальна робота здійснювалась на базі музею «Мужність та милосердя» комунального закладу Сумської обласної ради «Сумський фаховий медичний коледж». В експерименті взяли участь 49 студентів, які навчаються на другому курсі медсестринського відділення. Експериментальною визначено групу 2-Мг (26 студентів), контрольною – групу 2-Мд (23 студенти). Педагогічний експеримент проводили протягом 2020 – 2021 навчального року.

Студенти експериментальної групи (2-Мг) протягом навчального року брали участь у пошуковій, фондovій, експозиційній, архівній роботі музею із дослідження життєвого та творчого шляху видатних медичних працівників – випускників Сумського фахового медичного коледжу, а студенти контрольної групи (2-Мд) не були залучені до цієї роботи.

По завершенню експерименту у двох групах було проведено анкетування щодо виявлення рівня сформованості професійних якостей майбутніх медичних сестер, таких як здатність зосереджуватися, швидкість реакції на ситуацію, здатність працювати в напружених умовах, здатність до самоконтролю, морально-духовні якості (доброзичливість, чуйність).

Анкетування дало змогу, з одного боку, виявити рівень сформованості професійних якостей студентів, а також прослідкувати вплив музейної педагогіки на формування цих якостей. З іншого, – встановити характерні

прогалини в методиці виховної роботи музею і типові помилки, які допускаються студентами у власній поведінці, що дає змогу коригувати чи трансформувати цю поведінку ще на етапі підготовки майбутніх медичних працівників.

Аналізуючи сформованість професійних якостей у студентів-медиків можна зазначити, що це поняття містить у собі дві взаємопов'язані суттєві сторони – загальну навчальну підготовку та морально-психологічну готовність. При цьому професійні якості включають: потребу в певній спеціальній діяльності і спеціальних знаннях, інтерес до них; внутрішнє прийняття вимог діяльності; усвідомлення відповідності своїх особистих якостей вимогам діяльності; усвідомлену мотивацію особистих прагнень до спеціальності медичної сестри.

Навчальна підготовка, у свою чергу, передбачає: глибоке знання медичних наук; обізнаність в особливостях професійної діяльності медичної сестри, знання вимог до особистих якостей і здібностей у цій професії; уміння вчитися протягом життя; морально-психологічну підготовленість, культурно-духовну спрямованість та здатність швидко реагувати на зміну викликів сучасного світу.

В експериментальному дослідженні формування професійних якостей студентів медичного коледжу засобами музейної педагогіки ми виходили з припущення, що недостатній рівень сформованості професійних якостей певного числа студентів пов'язаний із недостатньою сформованістю мотивації до вибраної професії, низьким рівнем загальнонавчальних умінь, що розвиваються в закладах загальної середньої освіти.

Для реалізації поставлених завдань магістерського дослідження був розроблений план позааудиторної роботи в музеї «Мужність та милосердя» для студентів експериментальної групи 2-Мг, представлений у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

План
експериментальної роботи із професійно-орієнтованого медичного
краєзнавства студентів групи 2-Мг
по дослідженню життєвого та професійного шляху
випускника Сумської фельдшерсько-акушерської школи
1954 року, академіка О.О.Скоромця
вересень-жовтень 2021 року

№ з/п	Термін	Зміст роботи	Виконавці
1.	Вересень 2020 р.	Планування роботи	Завідувач музеєм
2.	Жовтень-листопад 2020 р.	Робота з архівними документами, пошук інформації в інтернеті та ЗМІ	Актив групи 2-Мг
3.		Спілкування з академіком О.О. Скоромцем (Листування, онлайн-зв'язок)	Завідувач музеєм, група 2-Мг
4.	Січень-березень 2021 р.	Обробка отриманої інформації	Група 2-Мг
5.	Квітень 2021 р.	Експонування особистих речей, фотографій та підручників О.О. Скоромця	Актив групи 2-Мг
6.	Квітень-травень 2021 р.	Створення музейної експозиції із циклу «Випускники – наша гордість»	Завідувач музеєм, група 2-Мг
7.	Травень 2021 р.	Написання звіту за результатами дослідницької роботи у формі біографічної довідки «Життєвий та творчий шлях академіка О.О. Скоромця»	Актив групи 2-Мг
8.	Червень 2021 р.	Представлення результатів роботи на виховній годині	Завідувач музеєм, класний керівник Група 2-Мг

План передбачав використання засобів музейної педагогіки для підвищення рівня сформованості професійних якостей: здатність

зосереджуватися, швидкість реакції на ситуацію, здатність працювати в напружених умовах, здатність до самоконтролю, морально-духовні якості (доброзичливість, чуйність, відповідальність, сумлінність, акуратність). Саме з цією метою перед студентами було поставлено дослідницьке завдання, яке включало збір, обробку інформації, експонування музейних предметів, створення музейної експозиції та написання творчої роботи, яка є звітною за результатами проведеної дослідницької роботи.

За нашим припущенням, саме дослідження історії медицини, життєвого та творчого шляху видатних медиків, особисте спілкування з ними, вивчення особливостей медичної справи в минулому формує високий професійний рівень майбутніх медичних працівників їх морально-психологічну готовність до майбутньої професії.

На основі зазначених теоретичних положень в Розділі 1, з метою виявлення стану сформованості професійних якостей студентів під впливом засобів музейної педагогіки, які були використані під час позааудиторної роботи студентів в музеї «Мужності та милосердя» нами було проведено анкетування студентів.

Анкета включала питання, що дають можливість виявити рівень сформованості професійних якостей на думку самих студентів після роботи в музеї (анкетування експериментальної групи 2-Мг) та студентів, які не були залучені до такої роботи (анкетування контрольної групи 2-Мд), а також співставити результати анкетування. Зразок анкети представлено в додатку А.

Також нас цікавила думка щодо складності виконання завдань проєктної роботи із професійно-орієнтованого медичного краєзнавства в музеї. Тому була розроблена анкета для визначення оцінки такої роботи в музеї «Мужності та милосердя» Сумського фахового медичного коледжу, таке анкетування проходила лише група 2-Мг, яка брала активну участь у запланованих заходах. Зразок анкети представлено в додатку Б.

Таким чином, на нашу думку педагогічний експеримент із запровадження музейно-педагогічної складової до структури виховання професійних якостей студентів Сумського фахового медичного коледжу можна продовжити на основі й інших форм роботи, які вже були окреслені в Розділі 1, а саме:

1. Активне використання професійно значимого краєзнавчого матеріалу на лекційних і семінарських заняттях із різних дисциплін, як гуманітарних і соціально-економічних, так і загально-професійних та спеціальних.
2. Організація професійно-орієнтованої краєзнавчої діяльності під час виробничої практики в медичних закладах.
3. Залучення студентів до науково-дослідної та пошукової діяльності з урахуванням особистісно-орієнтованого підходу.
4. Організація позанавчальної та позакласної виховної роботи краєзнавчої спрямованості із застосуванням індивідуальних, групових і масових форм роботи з метою формування професійно значущих якостей майбутніх медичних працівників.

2.2. Аналіз результатів експериментальної роботи

Досліджуючи рівень сформованості професійних якостей студентів Сумського фахового медичного коледжу ми використали авторську анкету (Додаток Б). В анкеті вказані професійні якості (три характеристики), які є ключовими за професіограмою медичної сестри, а також четверта характеристика, яка представляє морально-духовні якості, що є не менш важливими у професіограмі медичної сестри.

Виявлені рівні сформованості окремих професійних якостей майбутніх медичних сестер, за результатами анкетування представлені на діаграмах 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, а також за таблицями 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, в яких визначено

абсолютний та відсотковий розподіл студентів за рівнями сформованості професійних якостей.

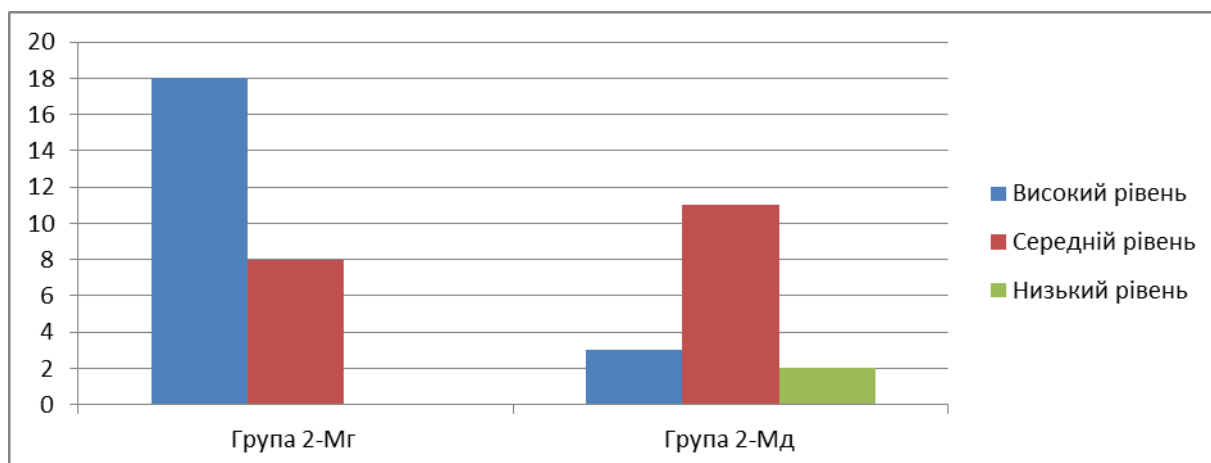

Рис. 2.1. Кількість студентів за рівнем здатності зосереджуватись (абс.)

Таблиця 2.2

**Розподіл студентів за рівнями сформованості здатності
зосереджуватися**

Кількість анкетованих студентів:

група 2-Мг – 26 студентів

група 2-Мд – 23 студенти

№	Рівні сформованості	Кількість студентів			
		Група 2-Мг		Група 2-Мд	
		абс.	%	абс.	%
1	Високий	18	69,2	3	13,04
2	Середній	8	30,8	11	47,8
3	Низький	0	0	9	39,16

Як видно з діаграми Рис. 2.1 та таблиці 2.2, високий рівень здатності зосереджуватися мають 18 студентів (69,2%) групи 2-Мг та 3 студентів (13,04%) групи 2-Мд, що є суттєвою відмінністю, як в абсолютному, так і у відсотковому значенні, а от середній та низький рівень більше проявляють

студенти групи 2-Мд, що є яскравим показником того, що дослідницька робота в музеї вимагає зосередженості та виваженості, що також являється однією із важливих професійних якостей майбутніх медичних працівників.

Задля підвищення рівня зосередженості пропонуємо проводити разом зі студентами дослідницько-пошукову роботу, а також створювати різноманітні експозиції в музеї.

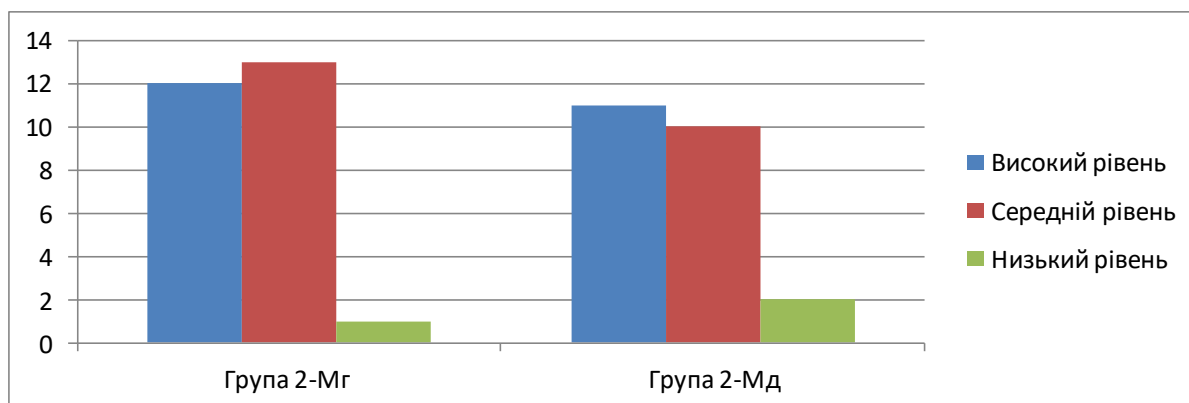

Рис. 2.2. Кількість студентів за рівнем швидкості реакції на ситуацію (абс.)

Таблиця 2.3

Розподіл студентів за рівнями сформованості швидкої реакції на ситуацію

Кількість анкетованих студентів:

група 2-Мг – 26 студентів

група 2-Мд – 23 студенти

№	Рівні сформованості	Кількість студентів			
		Група 2-Мг		Група 2-Мд	
		абс.	%	абс.	%
1	Високий	12	46,2	11	47,8
2	Середній	13	50	10	43,5
3	Низький	1	3,8	2	8,7

За діаграмою 2.2 та таблицею 2.3 можна спостерігати майже однаково високий та середній рівень швидкості реакції на ситуацію в обох групах. Що свідчить про те, що не лише в умовах музейної роботи формується швидкість реакції на ситуацію, але й на фахових дисциплінах студенти проходять ефективну підготовку з невідкладних станів у пацієнтів.

Для підвищення рівня швидкості реакції вважаємо за доцільне пропонувати студентам виступити у якості організатора конкретного заходу, який буде проводитися в музеї, брати інтерв'ю в різних людей, які дотичні до діяльності медичного закладу тощо.

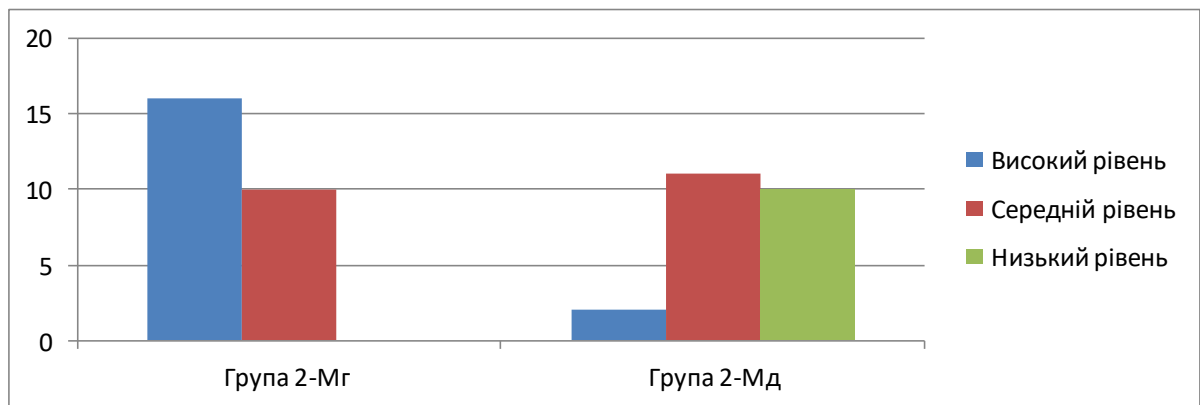

Рис. 2.3. Кількість студентів за рівнем здатності працювати в напружених умовах (абс.)

Таблиця 2.4

Розподіл студентів за рівнями сформованості здатності працювати в напружених умовах

Кількість анкетованих студентів:

група 2-Мг – 26 студентів

група 2-Мд – 23 студенти

№	Рівні сформованості	Кількість студентів			
		Група 2-Мг		Група 2-Мд	
		абс.	%	абс.	%
1	Високий	16	61,5	2	8,7

2	Середній	10	38,5	11	47,8
3	Низький	0	0	10	43,5

Відповідно до діаграми 2.3 та таблиці 2.4 високий рівень здатності працювати в напружених умовах мають студенти групи 2-Мг, тоді як студенти 2-Мд групи мають середній та більш низький рівень. Можна стверджувати, що музейна робота є складною та відповідальною і виховує саме таку якість як здатність працювати в напружених умовах.

Працювати в напружених умовах – це завжди складно і вимагає певних зусиль і навичок. Для формування здатності працювати в напружених умовах вважаємо ефективними такі форми роботи, як відкриті заходи, коли студенти самостійно їх організовують та проводять, ведення усних журналів.

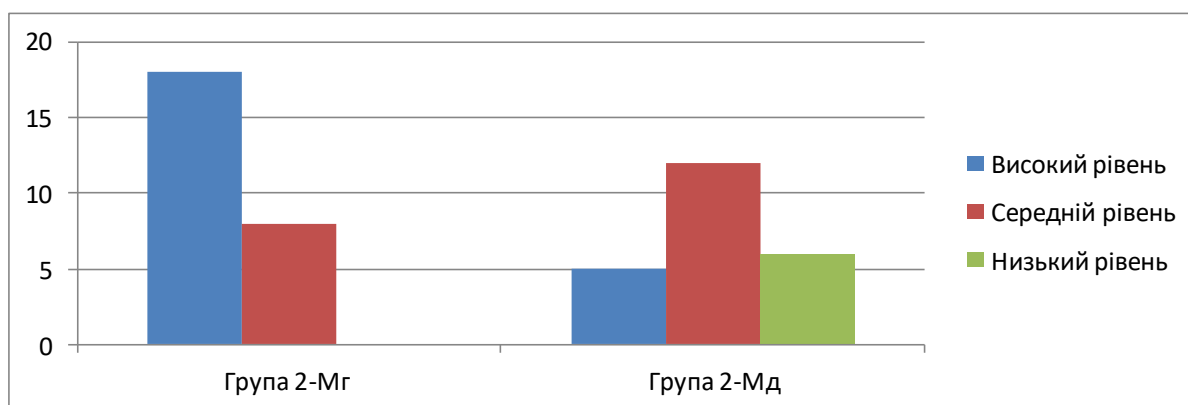

Рис. 2.4. Кількість студентів за рівнем здатності до самоконтролю (абс.)

Таблиця 2.5

Розподіл студентів за рівнями сформованості здатності до самоконтролю

Кількість анкетованих студентів:

група 2-Мг – 26 студентів

група 2-Мд – 23 студенти

№	Рівні сформованості	Кількість студентів			
		Група 2-Мг		Група 2-Мд	
		абс.	%	абс.	%

1	Високий	18	69,2	5	21,8
2	Середній	8	30,8	12	52,1
3	Низький	0	0	6	26,1

Рівні сформованості такої якості як здатність до самоконтролю відображені на діаграмі 2.4 та в таблиці 2.5, які демонструють, що група 2-Мг має більш високий рівень самоконтролю, тоді як у групі цей показник більш на середньому рівні.

Для підвищення рівня сформованості здатності самоконтролю пропонуємо після кожного проведеного заходу або виконання проекту проводити обговорення з виокремленням позитивних моментів та недоопрацювань.

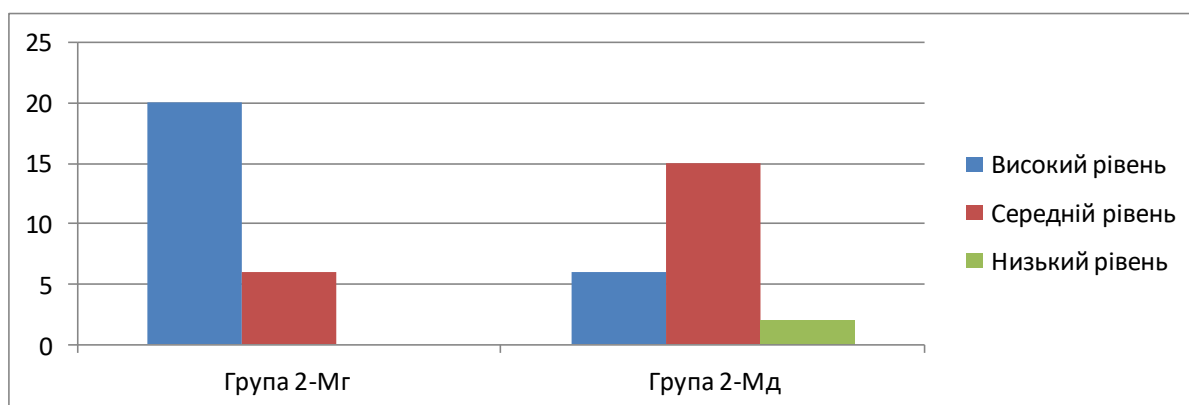

Рис. 2.4. Кількість студентів за рівнем доброзичливості, чуйності (абс.)

Таблиця 2.6

Розподіл студентів за рівнями сформованості морально-духовних якостей

Кількість анкетованих студентів:

група 2-Мг – 26 студентів

група 2-Мд – 23 студенти

№	Рівні сформованості	Кількість студентів			
		Група 2-Мг		Група 2-Мд	
		абс.	%	абс.	%

1	Високий	20	76,9	6	26,1
2	Середній	6	23,1	15	65,2
3	Низький	0	0	2	8,7

П'ята характеристика морально-духовних якостей і рівень її сформованості представлені на діаграмі 2.5 та в таблиці 2.6. Показники вищі у студентів групи 2-Мг, ніж 2-Мд, що говорить про те, що музей є осередком виховання морально-духовних якостей (доброзичливості, чуйності, відповідальності, сумлінності, акуратності) майбутніх медичних працівників, оскільки прикладами з минулого формує стійкі переконання у тому, що робота медичного працівника вимагає високоморальної підготовки та милосердя.

Наголосимо, що всі заходи, які проводяться в музеї, спрямовані на виховання морально-духовних якостей майбутніх медичних працівників. Так, під час проведення інтерв'ювання потрібно проявляти доброзичливість і чуйність, збираючи інформацію, студенти виявляють відповідальність, сумлінність і акуратність.

У дослідженні нас цікавила також оцінка проєктної роботи із професійно-орієнтованого медичного краєзнавства в музеї «Мужності та милосердя» Сумського фахового медичного коледжу з боку саме студентів, оскільки вони є головною ланкою в цій роботі. Результати анкетування групи 2-Мг представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

**Оцінка проєктної роботи
із професійно-орієнтованого медичного краєзнавства
в музеї «Мужності та милосердя»
Сумського фахового медичного коледжу студентами**

Питання	Бали				
	1	2	3	4	5
	кількість відповідей (абс. / %)				
1. Оцініть складність роботи в музеї			7 / 26,9	9 / 34,6	10 / 38,5

2. Оцініть допомогу завідувача музеєм			2 / 7,7		24 / 92,3
3. В якій мірі виникали складнощі із пошуком інформації			5 / 19,25	5 / 19,25	16 / 61,5
4. Наскільки цікаво спілкуватися з випускниками минулих років			2 / 7,7	2 / 7,7	22 / 84,6
5. Якою мірою Вас зацікавила робота з обробки архівних документів		14 / 53,8	2 / 7,7	5 / 19,25	5 / 19,25
6. Наскільки цікаво було створювати музейні експозиції		4 / 15,4		2 / 7,7	20 / 76,9
7. Якою мірою було складно оформлювати роботу за результатами досліджень			3 / 11,5		23 / 88,5

За результатами анкетування можна зробити висновок, що робота в музеї є складною, так як 38,5 % респондентів оцінили її складність в 5 балів, а 34,6% в 4 бали; допомога завідувача була постійною, тому і оцінена 92,3% респондентів в 5 балів, решта (7,7%) оцінили її в 3 бали; Складнощі із пошуком інформації виникали часто, бо 61,5% проанкетованих студентів оцінили складність в 5 балів, а також порівну 19,25% поставили 4 та 3 бали; студентам сподобалось спілкуватися із випускником минулих років, бо оцінили цю характеристику у 5 балів 84,6% опитаних; а ось обробка архівних документів виявилась не такою цікавою, так як в 2 бали її оцінили більше 50%; студентам сподобалось створювати музейні експозиції, так як більше 70 % оцінили цю роботу в 5 балів; складність виникла і при оформленні біографічної довідки, бо в 5 балів складність цієї роботи оцінили 88,5% студентів.

Таким чином, отримані дані підтверджують значні можливості засобів музейної педагогіки у формуванні високого рівня професійних якостей студентів медичного коледжу за умов цілеспрямованого керівництва цим процесом, контролю всіх етапів роботи в музеї, а також створення умов для постійного виховного впливу засобів музейної педагогіки на формування професійних якостей майбутніх медиків.

Зрозуміло, що висновки про складність позааудиторної музейної роботи обумовлені тим, що нові форми та методи виховання у ЗФПО створюють певні труднощі для студентів і викладачів. Адже, в першу чергу освітній процес для студентів-медиків передбачає отримання спеціальних знань та навичок, необхідних для однієї із найскладніших професій та систематичне їх вдосконалення. Але наше наукове припущення, що виховання професійних якостей студентів медичного коледжу буде здійснюватися значно ефективніше, якщо використовувати в цьому процесі засоби музейної педагогіки, підтвердилось результатами проведеного експерименту.

2.3. Методичні рекомендації з використання засобів музейної педагогіки в процесі виховання професійних якостей студентів медичного коледжу.

У контексті розгляду питання виховання професійних якостей студентів медичного коледжу засобами музейної педагогіки було визначено поняття «музейна педагогіка» та «виховання професійних якостей майбутніх медичних працівників».

Музейна педагогіка – це нове педагогічне спрямування, яке передбачає навчання та виховання учнівської та студентської молоді на музейному матеріалі, та їх теоретичне осмислення, а також підготовку фахівців, здатних вирішувати педагогічні завдання в умовах музейного середовища й освітньої установи.

Виховання професійних якостей майбутніх медичних працівників – це цілеспрямований, спеціально організований процес, що сприяє формуванню особистості фахівця, розвитку його професійних якостей, поваги до людей праці, професійної етики, комунікативності, мобільності, здатності працювати “в команді”, особистої ерудиції, здорової амбітності, професійної компетентності, культури праці, відповідальності, почуття власної гідності, творчої професійної спрямованості, підприємливості й самодостатності.

В ході дослідження нами було розроблено методичні рекомендації щодо вдосконалення використання музеїв у освітньому процесі:

1. Удосконалювати музейну комунікацію на вирішення завдань активізації морально-духовних якостей майбутніх медичних працівників. Задля цього слід, на нашу думку розробити різноманітні методики роботи з відвідувачами, які будуть доступними й доцільними для провадження освітнього процесу. Відтак, постає важливе питання, як саме слід навчати студентів, зокрема медичних коледжів, у музейному просторі, щоб викликати інтерес, захоплення, подив, бажання прийти ще не один раз.

Отже, пропонуємо такі основні напрями здійснення освітнього процесу в межах музейного простору:

1) спрямування роботи на формування у студентів ціннісного ставлення до спадщини, зокрема медичної, нашого народу й людства в цілому, прищеплення смаку до спілкування з музейними цінностями;

2) формування здатності сприймати музейну інформацію, а також розуміти мову музейної експозиції;

3) виховання емоцій, розвиток уяви, творчої активності, фантазії;

4) розроблення й апробація нових методик і програм для відвідувачів;

5) використання й популяризація нових технологій музейної освіти у вигляді окремих проєктів, із залученням різних партнерів.

2. Використовувати музеїв для набуття нових знань, розкриття творчих ресурсів особистості та релаксації. Так, в Україні, так само як і в зарубіжних країнах поглиблюється та трансформується значення музеїв. Кожного року музеї набувають рис культурно-освітніх центрів, завдяки формуванню різнопланових тематичних експозицій, що якраз і створює умови для отримання знань і набуття професійних якостей майбутніх медичних працівників медичних коледжів.

3. Налагоджувати співпрацю з іншими музеями медичних коледжів, як регіону, так і всієї країни.

4. Зосереджувати увагу на студентах-відвідувачах музею за допомогою інтерактивних методів. Зазначимо, що сучасні музеї змінюють акценти своєї діяльності, увага зосереджується на відвідувачах, на активній взаємодії з ними та дослідженні цільової аудиторії, а потім вже на експозиціях, що можуть зацікавити аудиторію. Засвоєння інформації в музеї передбачає отримання додаткових та альтернативних знань, які неможливо отримати повною мірою в інших закладах освіти. Ефективність середовища навчання визначається рівнем активності її учасників і результатом міжособистісної взаємодії. Серед варіантів ефективної взаємодії в музейному просторі є інтерактивні методи, що зорієнтовані на особистісний розвиток.

Так, інтерактивним є такий експонат, до якого можна доторкнутися та який по-різному реагує на різноманітний вплив, відповідаючи тим самим на запитання, припущення та здогадки (Аксенов, 2013).

Також вважаємо за доцільне в експозиції використовувати інтерактивні експонати для змагань. Означений прийом засновано на груповій діяльності. Переконані, що командна взаємодія не тільки допомагає налагодити контакт між відвідувачами, але й зняти напругу від відвідування незнайомого місця. А у випадку зі студентами однієї групи, дозволяє об'єднати групу в одне ціле та згуртувати їх у єдиний колектив. Окрім того, інтерактивні експонати для змагань дозволяють навчитися самостійно організовувати власну діяльність, розв'язувати поставлені завдання, дотримуватися правил тощо. Ігри спонукають по-новому подивитися на простір музею та його функціонування. Ігрова діяльність перетворює музей з місця, де завжди тихо й нічого не можна чіпати руками, на активне й веселе місце, що сприяє підвищенню інтересу до навчання та кращому засвоєнню знань.

До того ж, вважаємо, що більш привабливим відвідування музею зроблять аудіо- та відеозаписи, демонстрація діафільмів, 3D-слайдів. Записи використання різноманітних медичних експонатів на практиці, а також квестові завдання. Це дозволить зробити простір та експозицію музею більш відкритими для самостійного сприйняття.

5. Розробляти різноманітні освітні програми, які будуть спрямовані на виховання професійних якостей у майбутніх медичних працівників фахових коледжів. Наприклад, «Абетка медсестринства», «Світ медицини», «Медичні тижні» тощо.

6. Використовувати евристичний підхід у освітньому процесі засобами музейної педагогіки. Незаперечним є той факт, що виставка є повноцінним джерелом нової інформації та нових емоцій для студентства. І багато що в цьому сенсі залежить від лектора-екскурсовода, вчителя, батьків або самих відвідувачів у їх намаганні розгледіти в експонатах щось до цього моменту ніким не помічене, зробити власні, не схожі на інші, деякою мірою навіть провокативні висновки, пережити й відчути певні емоції.

Під час навчання в закладі професійної освіти, у контексті даного дослідження в медичному коледжі, у нашій свідомості традиційно складається образ музейної виставки, яка має виконати певні первинні цілі: познайомити з історією та сучасністю медичного світу, розширити медичний світогляд. Якість пізнання вимірюється якістю та кількістю запитань, оригінальністю завдань під час цього процесу – у складі групи відвідувачів або індивідуально. При цьому запитання та завдання екскурсоводів, батьків, учителів частіше виконують контролюючу, а не пізнавальну чи творчу функції навчання.

Відтак, такий консервативний підхід сприяє вихованню пасивного характеру одержання нових знань або інформації. Водночас – активний, творчий вид діяльності виховується шляхом спонукання до виходу за усталені межі поставленого запитання чи завдання, що не мають однозначної відповіді, або рішення із застосуванням досвіду та інтуїції, а тому спонукають до генерування нових, можливо, навіть неоднозначних ідей.

Таким чином, в основі сучасного новаторського евристичного підходу до навчання покладено необхідність створення для самого себе первинних цілей і задач через кількість та якість запитань і відповідей на них, що приходять завдяки дискусії в межах мозкової атаки й урахування всіх

можливих ідей і припущень. Але зауважимо, що така творчість можлива лише за умови свободи вибору. Роль лектора-екскурсовода, вчителя, батьків полягає в тому, щоб спрямовувати творчий підхід до пізнання в певне русло, організовувати індивідуальний освітній рух слухача-відвідувача.

7. Застосовувати маркетингові комунікації, наприклад:

- написання книги «Українська медична справа», яка буде популяризувати професію медичного працівника.
- підготовка брошур про наявні освітні програми музею.
- рекламування заходів, які заплановано проводити в музеї.
- використання соціальних мереж відповідно до візійності та позиціонування музею.

8. Підвищувати рівень готовності викладачів коледжу до використання музейної педагогіки в навчанні шляхом проведення різноманітних тренінгів, лекторіїв, семінарів, вебінарів, воркшопів тощо.

Висновки до другого розділу

У результаті проведення педагогічного експерименту виявлено, що засоби, різноманітні форми та методи музейної педагогіки суттєво впливають на рівень сформованості професійних якостей майбутніх медичних працівників.

Найбільші труднощі при проєктній роботі в музеї у студентів медичного коледжу викликає складання звіту за результатами проєктної роботи, у нашому дослідженні це була біографічна довідка про випускника коледжу.

На основі анкетування рівня сформованості професійних якостей студентів медичного коледжу нами було виявлено, що студенти експериментальної групи 2-Мг (26 чол.), яка була задіяна в проєктній роботі, показали високий рівень сформованості професійних якостей, а саме:

1. Здатність зосереджуватись – 69,2 %

2. Швидкість реакції на ситуацію – 46,2 %
3. Здатність працювати в напружених умовах – 61,5 %
4. Здатність до самоконтролю – 69,2 %
5. Рівень морально-духовних якостей, а саме: доброзичливості, чуйності, відповідальності, сумлінності, акуратності – 76,9 %

У контрольній групі аналогічні показники такі:

1. Здатність зосереджуватись – 13,04 %
2. Швидкість реакції на ситуацію – 47,8 %
3. Здатність працювати в напружених умовах – 8,7 %
4. Здатність до самоконтролю – 21,8 %
5. Рівень морально-духовних якостей, а саме: доброзичливості, чуйності, відповідальності, сумлінності, акуратності – 26,1 %

Ці показники засвідчують необхідність впровадження в освітній процес методів та засобів музейної педагогіки.

Результати дослідження засвідчують також, що для підвищення рівня сформованості професійних якостей майбутніх медичних працівників необхідно:

- Використовувати професійно значимий музейний матеріал на лекційних і семінарських заняттях із різних дисциплін.
- Організовувати професійно-орієнтовану краєзнавчу діяльність під час виробничої практики в медичних закладах.
- Залучати студентів до науково-дослідної та пошукової діяльності з урахуванням особистісно-орієнтованого підходу.
- Організовувати позанавчальну виховну роботу професійної спрямованості в музеях із застосуванням індивідуальних, групових і масових форм роботи з метою формування професійно значущих якостей майбутніх медичних працівників.

Запропоновано методичні рекомендації з використання засобів музейної педагогіки в процесі виховання професійних якостей студентів медичного коледжу.

ВИСНОВКИ

У роботі теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено вплив засобів музейної педагогіки на виховання професійних якостей студентів медичного коледжу.

Проведене дослідження дало змогу дійти таких висновків:

1. Здійснено теоретико-методологічний аналіз у психологічній, педагогічній та медичній літературі понять «музейна педагогіка», «виховання професійних якостей майбутніх медичних працівників», що дало змогу з'ясувати що:

Музейна педагогіка – це нове педагогічне спрямування, яке передбачає навчання та виховання учнівської та студентської молоді на музейному матеріалі, та їх теоретичне осмислення, а також підготовку фахівців, здатних вирішувати педагогічні завдання в умовах музейного середовища й освітньої установи.

Виховання професійних якостей майбутніх медичних працівників –це цілеспрямований процес управління обставинами соціального та професійного розвитку студентів у виховному просторі медичних коледжів, що сприяють формуванню в майбутніх медичних працівників за професійним спрямуванням, інтересу й відповідального ставлення до обраної професії, розуміння її суспільного й особистісного сенсу, свідомого та творчого ставлення до справи, специфічної професійної поведінки, неухильного дотримання норм і правил професійної медичної етики.

Окреслено принципи реалізації професійно-виховної функції освітньої системи медичного коледжу: гуманізації, особистісної орієнтації, навчально-наукової професійної спрямованості діяльності медичного коледжу, єдності природо- і культуровідповідності професійного виховання, цілісності.

З'ясовано педагогічні умови професійного виховання студентів у медичному коледжі: формування в коледжі професійного освітньо-виховного

середовища; забезпечення гармонійної взаємодії традицій та інновацій в організації та змісті виховного процесу; формування гуманістичної спрямованості студентів, мобілізація професійної мотивації.

2. Узагальнено професійні якості, які формуються в майбутніх медичних працівників, а саме:

- здатність зосереджуватися - спрямованість психічної діяльності людини у певний момент на об'єкти або явища, які мають для людини певне значення при одночасному абстрагуванні від інших;
- швидкість реакції на ситуацію - це час, який проходить від моменту початку ситуації до реакції людини на неї та на її вирішення;
- здатність працювати в напружених умовах – можливість людини знаходити внутрішні ресурси для роботи в умовах підвищеного фізичного та психологічного навантаження;
- здатність до самоконтролю – можливість людини контролювати свої дії, емоції та настрої в залежності від ситуації;
- морально-духовні якості (доброзичливість та чуйність).

3. Конкретизовано поняття й розкрито зміст засобів музейної педагогіки, які використовуються для формування професійних якостей майбутніх медичних працівників.

В процесі реалізації цього завдання з'ясовано, що засоби музейної педагогіки – це інструменти музейно-педагогічного впливу, які здатні активізувати процес виховання майбутніх медичних працівників.

Засоби музейної педагогіки були систематизовані за напрямками роботи музею «Мужності та милосердя» в Сумському фаховому медичному коледжі:

- пошуково-дослідницький (відвідування студентами музеїв, музейних кімнат медичних закладів, пошукова робота зі збору матеріалів про медиків-земляків, дослідження історичного доквілля з метою виявлення об'єкта історичного дослідження, опрацювання та систематизація матеріалу),

- творчий (пошук нових ідей для музею),
- екскурсійний та експозиційний (творчі проєкти, традиційні екскурсії до музею, проведення лекцій, участь екскурсоводів музею в заходах коледжу, технологія професійно-орієнтованого медичного краєзнавства).

4. Експериментально перевірено ефективність запровадження музейно-педагогічної складової до структури виховання професійних якостей студентів Сумського фахового медичного коледжу.

Дослідницько-експериментальну роботу здійснено на базі музею «Мужність та милосердя» комунального закладу Сумської обласної ради «Сумський фаховий медичний коледж». Педагогічний експеримент проводився протягом 2020 – 2021 навчального року.

Запропоновано план експериментальної роботи із професійно-орієнтованого медичного краєзнавства студентів Сумського фахового медичного коледжу.

По завершенню експерименту у двох групах було проведено анкетування щодо виявлення рівня сформованості професійних якостей майбутніх медичних сестер. У результаті виявлено рівень сформованості професійних якостей студентів, визначено вплив музейної педагогіки на формування цих якостей.

За допомогою експериментальної роботи підтверджено значні можливості засобів музейної педагогіки у формуванні високого рівня професійних якостей студентів медичного коледжу за умов цілеспрямованого керівництва цим процесом, контролю всіх етапів роботи в музеї, а також створення умов для постійного виховного впливу засобів музейної педагогіки на формування професійних якостей майбутніх медиків.

Крім того встановлено характерні прогалини в методиці виховної роботи музею і типові помилки, які допускаються студентами у власній поведінці, виявлено низку проблем в організації виховної роботи та

готовності студентів працювати на певний результат і користуватися можливостями музейної педагогіки.

5. Розроблено методичні рекомендації з використання засобів музейної педагогіки у процесі виховання професійних якостей студентів медичного коледжу:

1. Удосконалювати музейну комунікацію на вирішення завдань активізації морально-духовних якостей майбутніх медичних працівників.

2. Використовувати музеї для набуття нових знань, розкриття творчих ресурсів особистості та релаксації.

3. Налагоджувати співпрацю з іншими музеями медичних коледжів, як регіону, так і всієї країни.

4. Зосереджувати увагу на студентах-відвідувачах музею за допомогою інтерактивних методів.

5. Розробляти різноманітні освітні програми, які будуть спрямовані на виховання професійних якостей у майбутніх медичних працівників фахових коледжів.

6. Використовувати евристичний підхід у освітньому процесі засобами музейної педагогіки.

7. Застосовувати маркетингові комунікації.

8. Підвищувати рівень готовності викладачів коледжу до використання музейної педагогіки в навчанні.

Проблема формування професійних якостей майбутніх медичних працівників засобами музейної педагогіки не вичерпується проведеним дослідженням. Перспективним може бути виявлення інших шляхів і способів удосконалення процесу виховання професійних якостей майбутніх медичних працівників засобами музейної педагогіки, зокрема з використанням сучасних інформаційних технологій, розширенням освітніх можливостей музею чи розробка спеціальних навчальних програм по музейній педагогіці, які будуть направлені на реалізацію виховних педагогічних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Агаркова, А. О. (2011). *Формування професійно-етичної культури майбутніх лікарів у вищих навчальних закладах* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 – теорія і методика виховання). Київ.
- Аксенов, В. П. (2013). *Интерактивные методы в научно-техническом музее*. Москва.
- Андрійчук, О. Я. (2003). *Виховання гуманності студентів медичного коледжу в процесі фахової підготовки* (автореф. дис. ... кан.пед.наук: 13.00.07). К.
- Асламова, М. (2013). Виховання особистісних якостей майбутнього лікаря як педагогічна проблема. *Витоки педагогічної майстерності*, 12, 15-18.
- Бабенко, П. А. (2009). *Формирование толерантности как профессиональной компетентности в процессе подготовки будущих врачей* (автореф. дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования»). Краснодар.
- Бабич, М. Я. (2007). Відповідальна поведінка як складова професійного становлення молодших медичних спеціалістів. *Матеріали звітної наук. конф. кафедри психології Дрогобицького держ. Педагогічного ун-ту ім. Івана Франка*. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 1, 94–107.
- Бакушинский, А. В. (1992). *Художественное творчество и воспитание: Опыт исследований на материале пространственных искусств*. М.: Культура и просвещение.
- Бахтин, М. М. (2002). Pro et contra. *Творчество и наследие М. М. Бахтина в контексте мировой культуры*. Т. 2. СПб.: РХГИ, сс. 603–658.
- Бех, І. Д. (2003). *Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади*. К.: Либідь.
- Билалов, М. Ю. (2003). *Социализация личности средствами музейной педагогики* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01). Казань.
- Битинас, Б. (1971). *Многомерный анализ в педагогике и педагогической психологии*. Вильнюс.

- Бонами, З. А. (1997). Музей – образование – дети (по материалам музейно-педагогических изданий США). Музей и школа: различия и возможности партнерства. *Музейная педагогика за рубежом. Работа музеев с детской аудиторией*. Москва, сс. 5–21.
- Вайнберг, Т. Б., Хавіна, С. Я. (2014). Музейна педагогіка – перспективний напрям у сучасній системі національної освіти. *Вивчаємо українську мову та літературу*, 2, 2–7
- Веселова, Е. К. (2003). *Психологическая деонтология* (дисс. ... доктора психологических наук: 19.00.01). Санкт-Петербург.
- Вишина, Г. В. (2006). *Музейная педагогика в структуре высшей и средней школы*. Воронеж: Научная книга.
- Волкова, Н. П. (2002). *Педагогіка*. К.: Видавничий центр «Академія».
- Воробйова, Т. В. (2012). Підходи науковців до визначення професійнозначущих якостей представників медичної професії. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 1, 22–30.
- Гайда, Л. А. (2009). *Музей у навчальному закладі*. К.: Шкільний світ.
- Горбатова, М. М., Ляхова, М. А. (2005). Исследование структуры ценностей студентов как особой стратификационной группы. *Вестник Кемеровского Государственного Университета*, 2 (22), 57–64.
- Дем'янчук, О. Т. (1998). *Виховання студентів вищих медичних навчальних закладів I–II рівнів акредитації в позааудиторний час* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»). К.
- Демянчук, М. Р. (2015). *Підготовка бакалаврів медсестринської справи до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу* (дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти). Хмельницький.
- Дерябкін, Ю. І. (2007). Рівень гуманістичної свідомості студентів-медиків. *Актуальні проблеми формування особистості лікаря у студентів-медиків: матеріали VII наук.-практ. конф.* К., сс. 148–149.

- Камінська, І. П. (2015). *Психологічні особливості формування деонтологічної культури майбутніх медиків засобами іноземної мови* (автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 - педагогічна та вікова психологія). Київ.
- Кардаш, Н. В. (2015). Музейна педагогіка: ретроспективний аналіз. *Педагогічні науки*, 125, 49–54.
- Каулен, М. Е., Мавлеев, Е. В. (2001). Музей. *Российская музейная энциклопедия*: в 2 т. М.: Прогресс, РИПОЛ КЛАССИК. Т. 1.
- Клаус, Г. (1960). *Введение в формальную логику*. М.: Иностр. лит-ра.
- Колісник-Гуменюк, Ю. І. (2013). *Формування професійної етики майбутніх фахівців у процесі гуманітарної підготовки в медичних коледжах*: монографія. Львів: Край.
- Комаровская, Е. П., Ахунов, В. М. (2009). Культурно-образовательная деятельность музеев и музейная педагогика. *Вестник Московского университета. Сер. 20: Педагогическое образование*, 1, 69-72.
- Копець, Л. В. (2008). *Психологія особистості*. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія».
- Коротеева, Е. Б. (1995). Уровни познавательной активности. *Народное образование*, 10, 156–159.
- Крсек, О. Є. (2006). *Формування професійної мовленнєвої культури у студентів медичних університетів як компоненти їх духовності* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 - теорія і методика виховання). Луганськ.
- Культчина, Л. С. (1994). Активизация учения: сущность и содержание. *Педагогика*, 1, 7–11.
- Лигинчук, Г. Г. *Психология профессиональной деятельности*. Режим доступу: http://www.e-college.ru/xbooks/xbook059/book/index/index.html?go=part-006*page.htm
- Лисенко, Т. М. *Музейна педагогіка та перспективи розвитку*. URL: <https://virtkafedra.ucoz.ua/elgurnal/pages/vyp9/lysenko.pdf>

- (2013). Методика формування толерантної свідомості у студентів вищих медичних навчальних закладів. *Biomedical and biosocial anthropology*, 20, 162-167.
- Лотман, Ю. М. (1998). *Об искусстве*. СПб.: Питер.
- Мазепа, Х. П. (2001). *Організаційно-педагогічні умови виховної роботи в медичному коледжі* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Т.
- Медведева, Е. Б. (2003). *Музейная педагогика в Германии и России: История и современность*. М.: АПРИКТ.
- Мышева, Т. П. (2007). *Музейная педагогика в современном социокультурном образовательном контексте* (дис. ... канд. пед. наук). Таганрог.
- Огоновская, А. С. (2007). *Актуализация личности учащихся средствами музейной педагогики* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01). Екатеринбург.
- Орлов, Ю. М. (1991). *Восхождение к индивидуальности*. М.: Просвещение.
- Пантелеева, Л. В. (2000). *Музей и дети*. М.: Карапуз.
- Подоляк, Л. Г., Юрченко, В. І. (2008). *Психологія вищої школи*. К.: Каравела.
- Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України. Режим доступу: [**https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-14#n16**](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-14#n16)
- Психология и педагогика* (1998). К. А. Абульхановой-Славской, Н. В. Васиной, Л. Г. Лаптева, В. А. Сластенина (ред.). М.: Совершенство.
- Сапанжа, О. С. (2007). *Основы музейной коммуникации*. СПб.
- Січкарук, О. І. (1996). Стислий аналіз світової та вітчизняної практики підготовки музейних працівників педагогічно-просвітницького напрямку. *Питання культурології*, 14, 50–54.
- Скрябіна, Т. О. (2010). *Формування ціннісних орієнтацій студентів вищих медичних навчальних закладів у процесі вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу* (дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та

- методика професійної освіти»). Луганськ.
- Слепкань, З. І. (2005). *Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі*. К.: Вища шк.
- Снагощенко, В. В. (2010). *Професійна підготовка майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»). Київ.
- Соколова, М. В. (2002). *Музейная педагогика*. Ярославль: Изд-во ЯГПУ им. К. Д. Ушинского.
- Сотников, С. И. (2004). *Музеология*. М.: Дрофа.
- Столяров, Б. А. (2004). *Музейная педагогика, история, теория, практика*. М.: Высшая школа.
- Столяров, Б. А. (2004). *Музейная педагогика: история, теория, практика*. М.: Высшая школа.
- Тимошук, І. В. (2004). *Педагогічні умови виховання у студентів медичного технікуму гуманістичних цінностей* (дис... канд. пед. наук: 13.00.07). Вінниця.
- Тимченко, І. І. (2001). *Формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу* (автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Харків.
- Уваркіна, О. В. (2007). Системний аналіз ціннісних орієнтацій студентів-медиків. *Актуальні проблеми формування особистості лікаря у студентів-медиків*: матеріали VII наук.-практ. конф. К., сс. 35–36.
- Удовиченко, І. В. (2017). *Музейна педагогіка: теорія і практика*. К.: Логос, Національний музей історії України.
- Федорова, К. В. (2016). *Формування професійно-етичних якостей майбутніх лікарів у виховному просторі вищого медичного навчального закладу* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти). Старобільськ.
- Щербакова, А. В. (2015). *Формування полікультурної компетентності у студентів-медиків у навчально-виховному процесі вищого медичного*

навчального закладу (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти). Старобільськ.

Юдіна, О. М. (2004). *Психологічні особливості формування емпатійності майбутніх лікарів (автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.01). К.*

Юхневич, М. Ю. (2006). *Ребёнок в музее: новые векторы детского музейного движения. М.: Академич. проект; РИК.*

Pater, R. (2017). Edukacja muzealna. *Wychowanie do aktywnego uczestnictwa w kulturze parezja, 1 (7), 88–89.*

ДОДАТКИ

Додаток А

Авторська анкета

сформованості професійних якостей

майбутніх медичних сестер під впливом засобів музейної педагогіки

Дайте власну оцінку професійних якостей медичної сестри, які притаманні саме вам за шкалою «Високий рівень–Середній рівень–Низький рівень», яка наведена в таблиці. Поставте «+» в колонку, яка відповідає Вашому рівню зазначених професійних якостей.

Критерії оцінки рівнів сформованості:

- Високий рівень – рівень, при якому Ваші вміння виявляються яскраво, стійко; свідчить про творчий характер діяльності, виконані завдання і розв'язання їх вирізняються оригінальністю, спостерігається стійка позитивна мотивація до процесу.
- Середній рівень – задовільний, свідчить про репродуктивний характер діяльності, виявляється в тому, що Ви самостійно виконуєте визначену поступовість дій, проте відсутня перенесеність. Мотиви діяльності слабо виражені, нестійкі, низької інтенсивності.
- Низький рівень –свідчить про ознайомлювальний характер Вашої діяльності. Ви допускаєте неточності виконання ряду дій і операцій

1. Здатність зосереджуватись

Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень

2. Швидкість реакції на ситуацію

Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень

3. Здатність працювати в напружених умовах

Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень

--	--	--

4. Здатність до самоконтролю

Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень

5. Який у Вас рівень морально-духовних якостей, а саме: доброзичливості та чуйності

Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень

Додаток Б

Авторська анкета

**оцінки проектної роботи із професійно-орієнтованого медичного
красзнавства в музеї «Мужності та милосердя» Сумського фахового
медичного коледжу**

За 5 бальною шкалою оцініть свою проектну роботу в музеї протягом квітня-травня 2021 року.

Питання	Бали				
	1	2	3	4	5
1. Оцініть складність роботи в музеї					
2. Оцініть допомогу завідувача музеєм					
3. В якій мірі виникали складнощі із пошуком інформації					
4. Наскільки цікаво спілкуватися з випускниками минулих років					
5. В якій мірі Вас зацікавила робота по обробці архівних документів					
6. Наскільки цікаво було створювати музейні експозиції					
7. В якій мірі було складно оформлювати роботу за результатами досліджень					